

SAVONIA

OPINNÄYTETYÖ - AMMATTIKORKEAKOULUTUTKINTO
SOSIAALI-, TERVEYS- JA LIIKUNTA-ALA

SIJAISVANHEMPIEN PALAUTE VAUVALAN TUTUSTUMISJAKSOSTA

TEKIJÄT: Laura Komulainen
Karoliina Moilanen

Koulutusala Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	
Koulutusohjelma/Tutkinto-ohjelma Sosionomin tutkinto-ohjelma	
Työn tekijät Laura Komulainen ja Karoliina Moilanen	
Työn nimi Sijaisvanhempien palaute Vauvalan tutustumisjaksosta	
Päiväys 6.1.2018	Sivumäärä/Liitteet 39/7
Ohjaajat Auli Pohjolainen ja Pirjo Turunen	
Toimeksiantaja/Yhteistyökumppanit Mäntyrinteen perhetukikeskus, Vauvala yksikkö	
<p>Tiivistelmä</p> <p>Opinnäytetyönä tuotettiin tietoa Kuopion kaupungin Mäntyrinteen perhetukikeskuksen Vauvala-yksikön henkilökunnalle sijaisvanhempien kokemuksista tutustumisjakson ajalta. Tutkimuskysymyksenä oli, kuinka Vauvalan tutustumisjaksoa voitaisiin kehittää palvelemaan paremmin sijaisvanhempia sijoitusprosessissa. Opinnäytetyö toteutettiin kertaluontoisena Webropol-kyselynä, johon sijaisvanhemmat vastasivat. Kyselyssä mukana olleet sijaisvanhemmat ovat olleet tutustumisjaksolla vuosina 2014–2016.</p> <p>Opinnäytetyössä yhdistettiin kvalitatiivista eli laadullista ja kvantitatiivista eli määrällistä tutkimusmenetelmää. Aineisto analysoitiin aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä, joka kuuluu kvalitatiiviseen tutkimusotteeseen sekä osittain sisällön erittelyllä, joka kuuluu kvantitatiiviseen tutkimusotteeseen. Aineistonkeruumenetelmänä käytettiin Webropol-kyselyä, joka täytetään verkossa. Kyselyn internetlinkki lähetettiin sijaisperheille sähköpostilla. Tutkimustulokset hyödyntävät jatkossa kaikkia sijaishuollossa työskenteleviä.</p> <p>Opinnäytetyön tutkimustuloksien mukaan sijaisperheet olivat pääsääntöisesti tyytyväisiä Vauvalan tutustumisjaksoon. Tutkimustulokset jakaantuivat kolmeen pääluokkaan, jotka olivat tutustumisjakson sisältö sekä henkilökunnan ja biologisten vanhempien osallisuus. Tuloksissa tuli esille, että sijaisvanhemmat kaipaavat nykyistä enemmän tukea lapsen siirtymisessä sijaisperheeseen. Lapsen omaohjaaja voisi käydä saattamassa lapsen tulevaan sijaisperheeseen ja käydä siellä myöhemmin kotikäynneillä. Sijaisvanhemmat kokivat myös yhteistyön lapsen biologisten vanhempien kanssa haasteelliseksi. Sujuva yhteistyö biologisten ja sijaisvanhempien välillä on lapsen edun mukaista. Mäntyrinteen perhetukikeskus on laitos, jonka yksiköitä on pyritty tekemään kodinomaiseksi. Sijaisvanhemmat kokivat, että Vauvalan tilat on hieman laitosmaiset, mutta erittäin toimivat. Perhetukikeskuksen sijainti Kuopiossa oli vastaajien mielestä hyvä.</p>	
<p>Avainsanat lastensuojelu, sijaisvanhemmuus, kiintymyssuhde, osallisuus</p>	

Field of Study Social Services, Health and Sports			
Degree Programme Degree Programme in Social Services			
Authors Laura Komulainen ja Karoliina Moilanen			
Title of Thesis Feedback from foster parents about the visiting period in Vauvala			
Date	6.1.2018	Pages/Appendices	39/7
Supervisors Auli Pohjolainen and Pirjo Turunen			
Client Organisation /Partners Family support center of Mäntyrinne, Vauvala unit			
<p>Abstract</p> <p>The aim of this thesis was to produce information to the personnel of family support center Mäntyrinne and its' Vauvala unit about the experiences of foster parents from their visiting period in Vauvala. The research question was how the visiting period in Vauvala a unit could be developed to serve foster parents better in the placing process. The thesis included a one-time survey filled in by foster parents. The foster parents included in the survey took part in visiting period in 2014–2016.</p> <p>The thesis combined both qualitative and quantitative research methods. Data was analyzed using material based content analysis which is a qualitative research method and partly by using specification of data which is a quantitative research method. A Webropol survey filled online was used as the data collection method. The online link was sent to foster parents through email. The research results can be utilized in the future by anyone working in foster care.</p> <p>According to the thesis research results, the foster families were mainly content with the visiting period in Vauvala unit. The research results are divided into three main categories, which were content of the visiting period, involvement of the personnel and involvement of the biological parents. The results show that foster parents need more supports with the child's transition to foster family. The personal counselor of the child could escort the child to the future foster family and do later home visits. The foster parents also considered cooperation with biological parents challenging. Fluent cooperation between biological and foster parents is beneficial to the child's wellbeing. Family support center Mäntyrinne is an institution, and the units are made to be homelike. Foster parents experienced the premises of Vauvala unit to be slightly institutional but very functional. The location of the family support center in Kuopio was considered good among the respondents.</p>			
<p>Keywords child protection, fostering, attachment relationship, involvement</p>			

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	5
2	TOIMEKSIANTAJA MÄNTYRINTEEN PERHETUKIKESKUKSEN VAUVALA YKSIKKÖ.....	6
2.1	Vauvalan tutustumisjakso	6
2.2	Sote uudistuksen tuomat muutokset	7
3	VAUVALAN TOIMINTAA OHJAAVA TIETOPERUSTA	8
3.1	Lastensuojelun keskeisimmät piirteet	8
3.2	Sijaishuolto osana sosiaalihuoltoa	9
3.3	Sijoitusprosessin kulku	10
3.4	Sijaisvanhemmuus ja PRIDE-ennakkovalmennus.....	11
3.5	Kiintymyssuhteen merkitys varhaisessa vuorovaikutuksessa.....	12
3.6	Asioihin vaikuttaminen osallisuuden avulla	14
3.7	Asiakaspalaute työn kehittämisessä.....	14
4	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	16
4.1	Laadullinen ja määrällinen tutkimus	16
4.2	Tiedonkeruumenetelmänä Webropol-kysely	17
4.3	Aineiston analyysi	19
5	TUTKIMUKSEN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS.....	21
6	KYSELYN TUTKIMUSTULOKSET	23
6.1	Vastaajien taustatiedot.....	23
6.2	Tutustumisjakson sisältö	23
6.3	Henkilökunnan osallisuus.....	24
6.4	Biologisten vanhempien osallisuus.....	25
6.5	Tutustumisjakson vahvuudet ja kehittämishaasteet.....	25
7	TUTUSTUMISJAKSON KEHITTÄMISEHDOTUKSET	27
8	JOHTOPÄÄTÖKSET	28
9	POHDINTA.....	29
	LÄHTEET JA TUOTETUT AINEISTOT	31
	LIITE 1: TUTKIMUSLUPA.....	33
	LIITE 2: SAATEKIRJE	34
	LIITE 3: KYSELY	35

1 JOHDANTO

Vuonna 2015 oli lastensuojelussa kodin ulkopuolelle sijoitettuna joko lyhyen aikaa tai pitkäaikaisesti 1,4 prosenttia lapsista ja nuorista. Tämä tarkoittaa sitä, että kaiken kaikkiaan kodin ulkopuolelle oli sijoitettuna 17 664 lasta ja nuorta. Määrä on vähentynyt vuodesta 2014 kaksi prosenttia. Lapsia oli huostaanotettuna yhteensä 10 501 vuoden 2015 aikana, ja tämä määrä oli laskenut kolme prosenttia edellisestä vuodesta. Näistä huostassa olevista lapsista yli puolet oli sijoitettu sijaisperheisiin ja 13 prosenttia sijaisperheisiin sijoitetuista oli sijoitettu sukulais- tai läheisperheisiin. Nämä tilastot tarkoittavat sitä, että kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten ja nuorten määrä väheni vuonna 2015. Tilastoista näkyy myös, että perheisiin sijoitettujen lasten määrä on kasvanut: vuonna 2014 huostassa olleista lapsista ja nuorista oli 49 prosenttia perhehoidossa, kun taas vuonna 2015 määrä nousi 56 prosenttiin. (Kuoppala ja Säkkinen 2016.) Perheisiin sijoitettujen lasten ja nuorten määrän kasvu selittyy sillä, että vuonna 2012 lastensuojelulakiin tuli muutos, jonka mukaan sijaishuolto on ensisijaisesti järjestettävä perhehoidossa. Tällä muutoksella pyritään turvaamaan lapselle mahdollisimman turvallinen, kehitystä tukeva ja kodinomainen ympäristö.

Sosiaalialaan kuuluvat yhtenä isona osa-alueena lastensuojelu ja sijaishuolto, jotka ovat yhteiskunnallinen asia. Laitossijoituksien määrää pyritään koko ajan vähentämään ja niiden kestoa lyhentämään, koska lapsen paikka iästä riippumatta on aina perheessä. Sijaisperheitä koulutetaan valtakunnallisesti, ja heitä on liian vähän tarpeeseen nähden (Koskinen 2016). Opinnäytetyömme on ajankohtainen, koska sijaisperheiden palaute on yhteydessä siihen, millaista tukea ja apua sijaisperheet jatkossa tarvitsevat, jotta lapsen siirtyminen laitoksesta sijaisperheeseen tapahtuu mahdollisimman lapsen edun mukaisesti.

Otimme yhteyttä Kuopion kaupungin perhetukikeskukseen opinnäytetyöhön liittyen. Yksikön vastaava ohjaaja ehdotti meille aihetta, joka vastaa heidän omia tarpeitaan. Opinnäytetyön aiheeksi muotoutui sijaisvanhempien palaute Vauvalasta tutustumisjakson ajalta. Kehitimme kyselylomakkeen sijaisperheiden palautetta varten. Aihe on mielestämme todella mielenkiintoinen, koska lastensuojelu on työkenttänä laaja ja opinnäytetyön kautta saamme siitä lisää tietoa. Toinen meistä tekee palveluohjaukseen suuntaavia opintoja ja toinen varhaiskasvatuksen opintoja. Opinnäytetyön aihe tukee näitä molempia opintoja ja muun muassa varhaiskasvatuksen suunnitelman perusteet (2016) näkyvät muuan muassa lastensuojelun, kiintymyssuhteen ja osallisuuden käsitteissä. Kumpakin meitä myös kiinnostaa työskennellä lastensuojelun työkentällä tulevaisuudessa. Opinnäytetyön tekeminen on mielenkiintoista tästä syystä. On myös positiivista, että opinnäytetyö on tarpeellinen toimeksiantajan näkökulmasta. Kysely toteutetaan kertaluontoisena kyselynä sijaisvanhemmille. Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää sijaisvanhempien kokemuksia Vauvalan tutustumisjakson ajalta. Työn tavoitteena on tuottaa tietoa Vauvalan henkilökunnalle sijaisvanhempien kokemuksista tutustumisjaksolta ja tuoda esiin sijaisvanhempien mahdolliset muutostoiveet jaksolle.

2 TOIMEKSIANTAJA MÄNTYRINTEEN PERHETUKIKESKUKSEN VAUVALA YKSIKKÖ

Opinnäytetyön toimeksiantaja Vauvala on yksi Mäntyrinteen neljästä perhetukikeskuksen yksiköistä. Mäntyrinteen perhetukikeskus kuuluu Kuopion kaupungin perusturvan palveluihin. Perhetukikeskus on lastensuojelulaitos, johon sosiaalityöntekijät sijoittavat lapsen tai nuoren sovitusasiakassuunnitelmanneuvottelussa. Yksikkö on ympärivuorokautinen, ja sinne voi tulla joko kiireellisenä, avohuollon tukitoimena tai huostaan otettuna. Vauvalassa on neljä huonetta 0–2-vuotiaille lapsille sekä lisäksi kaksi perhehuonetta esimerkiksi vauvalle ja hänen vanhemmilleen. Vauvalassa pääperiaatteet ovat pienen lapsen yksilöllisen kasvun ja kehityksen tukeminen, varhainen vuorovaikutus sekä vanhempien kanssa yhteistyössä arjen hallinnan harjoittelu. Työskentely Vauvalassa on tavoitteellista ja vauvalan tutustumisjakson päättyessä arvioidaan yhdessä perheen kanssa tarpeelliset tukitoimet jatkoon. (Kuopion kaupunki s.a.)

Opinnäytetyössämme Vauvalan henkilökunta saa tarkempaa ja kattavampaa tietoa sijaisvanhemmilta kuin aikaisemmin. Ennen he ovat saaneet palautetta vain suullisesti eikä heillä ole ollut palautteenantolomaketta käytössä. Asiakaspalaute on tehokas keino selvittää työssä kehittämistä vaativat osa-alueet. Tieto on arvokasta, koska sillä selvitetään asiakastytyytyväisyyttä ja pystytään arvioimaan omaa toimintaa. (Lindholm 2007.) Palaute tutustumisjaksosta on hyvin tärkeää Vauvalan henkilökunnan työn ja koko toiminnan edistämisen kannalta. Palautteesta saattaa tulla esille asioita, joita työyhteisö pystyy työssään hyödyntämään ja mahdollisesti myös kehittämään. Myös positiivinen palaute on tärkeää työn jatkumolle ja työssä jaksamiselle. Sijaisvanhempien palautteen avulla saamme sijaisperheiden äänet ja toiveet tutustumisjaksosta kuuluviin. Opinnäytetyömme on ajankohtainen, koska laitossijoituksia vähennetään ja yhä enemmän lapsia sijoitetaan sijaisperheisiin. Tavoitteena on, että työ edistäisi lapsen ja sijaisperheiden välisiä suhteita sekä yhteistyötä sijaishuollon työntekijöiden sekä sijaisperheen välillä.

2.1 Vauvalan tutustumisjakso

Sijaisperheiden tutustumisjakso Vauvalassa alkaa, kun sijaishuollon sosiaalityöntekijä ilmoittaa sopivan sijaisperheen löytyneen. Laissa on määrätty, että biologisilla vanhemmilla on 30 päivää aikaa valittaa sijoituspäätöksestä ja tämän 30 päivän ajan lapsen pitää olla Vauvalassa. Jos biologiset vanhemmat eivät valita päätöksestä, lapsi voidaan sijoittaa sijaisperheeseen. Sosiaalityöntekijä järjestää yhteisen neuvottelun, johon osallistuvat lapsen biologiset vanhemmat, sijaisvanhemmat, perheen sosiaalityöntekijät sekä Vauvalan ohjaajat. Neuvottelussa sovitaan alustavasti lapsen sijoitukseen liittyvät asiat ja säännöt. Kun sijoitukseen liittyvät asiat on sovittu, sijaisvanhemmat tulevat Vauvalaan tutustumaan lapseen, jolloin myös sovitaan sijaisvanhempien kanssa, kuinka usein he käyvät Vauvalassa. (Savolainen 2016-12-20.)

Biologisten vanhempien käynnit vähenevät vähitellen ja näin tuetaan lapsen ja sijaisperheen kiintymyssuhdetta. Tämä tukee myös lapsen minäkuvan rakentumista. Sijaisvanhemmat tutustuvat lapseen sekä Vauvalassa että sijaisperheen omassa kodissa. Vauvalan työntekijä on ensimmäisellä ker-

ralla mukana, kun lapsi käy tutustumassa sijaisperheen kotiin, lapsen tulevaan elinympäristöön. Tilanteesta riippuen biologiset vanhemmat mahdollisesti käyvät sijaisperheen kotona. Tutustumisjakson aikana on tärkeää, että sijaisvanhemmille tulee varmuus lapsesta. Vauvalan työntekijät antavat kaiken tiedon lapsesta sijaisvanhemmille, esimerkiksi hänen päivärytmistään ja kaikki lapseen liittyvät dokumentit, muun muassa hänen terveystietonsa. Työntekijän rooli on olla läsnä ja tukena sijaisvanhemmille. Sijaisperheet voivat tarvittaessa soittaa milloin tahansa ja kysyä neuvoa ja ohjausta työntekijöiltä. (Savolainen 2016-12-20.)

2.2 Sote uudistuksen tuomat muutokset

Sote eli sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen myötä Pohjois-Savossa uudistetaan lapsi- ja perhepalveluita LAPE hankkeella vuoteen 2019 mennessä. Hankkeen tavoitteena on muun muassa se, että alueen kunnat ja maakunta sitoutuvat lapsen oikeuksia edistävään toimintakulttuuriin päätöksenteossa ja palveluissa ja, että tuen painopiste muuttuu korjaavista toimenpiteistä ennalta ehkäiseviksi palveluiksi sekä varhaiseksi tueksi ja hoidoksi. Tämä tarkoittaa sitä, että laitoksia vähennetään ja perhetyötä, perhekuntoutusta lisätään. Lastensuojelussa keskiössä ovat lapsikeskeinen työskentely ja lapsen osallisuus. Tarkoituksena on myös luoda edellytykset kokonaisvaltaiseen ja yksilölliseen avun tarjoamiseen lapsille ja perheille. (Sosiaali- ja terveysministeriö s.a.) Uudistus on muuttanut Mäntyrinteen perhetukikeskuksen toimintaa opinnäytetyömme aikana keskittymään enemmän perheen tukemiseen. Tämän takia Vauvala yksikkö on muuttunut kokonaan perhekuntoutusyksiköksi, jossa on kolme paikkaa pikkulapsiperheille. Yksikössä harjoitellaan arjen hallintaa yhteistyössä vanhempien kanssa ja tuetaan lapsen yksilöllistä kasvua ja kehitystä. (Kuopion kaupunki s.a.) Pienet lapset pyritään sijoittamaan suoraan perheeseen ilman laitossijoitusta välissä. Vauvalan muutos perhekuntoutusyksiköksi on vaikuttanut opinnäytetyömme tekemiseen. Esimerkiksi tutustumisjaksoa ei enää ole. Kuitenkin työn kehittämisen ja asiakastyytyvyyden takia työmme on tarpeellinen, koska nämä samat teemat ovat nykyäänkin osa Mäntyrinteen toimintaa.

3 VAUVALAN TOIMINTAA OHJAAVA TIETOPERUSTA

Opinnäytetyössämme painopiste on sijaisvanhempien kokemuksissa Vauvalassa tutustumisjakson aikana ja siinä, miten heidän mielestään toimintaa voisi kehittää. Vauvala yksikön henkilökunta on kysynyt suullisesti palautetta tutustumisjakson jälkeen sijaisvanhemmilta heidän kokemuksistaan ja tuntemuksistaan jaksosta, mutta työntekijät kokivat, etteivät saa näin riittävästi tietoa. Heillä ei ole aikaisemmin ollut käytössä palautteenantolomaketta tutustumisjaksosta, minkä vuoksi Vauvalasta pyydettiin, että tekisimme sijaisvanhemmille kyselyn. Kyselyssä olisi hyvä olla paljon avoimia kysymyksiä, jotta he saisivat enemmän konkreettista tietoa sijaisvanhemmilta. Henkilökunta kertoi, ettei opinnäytetyötä liittyen tutustumisjakson palautteeseen ole vielä tehty heille. Heillä on siis todellinen tarve tälle tiedon tuottamiselle. Vauvalan työtä ohjaavat muuan muassa sosiaalihuoltolaki, lastensuojelulaki, sijaishuoltolaki sekä lastenoikeuksien sopimus ja laatukriteerit. Vauvala yksikkö korostaa toiminnassaan lapsen ja häntä hoitavan aikuisen varhaista vuorovaikutusta ja turvallista kiintymyssuhdetta. Vauvalassa kiinnitetään myös huomiota lapsen, biologisten vanhempien sekä sijaisvanhempien osallisuuteen. Keskeiset käsitteet ovat muodostuneet siis Vauvala-yksikön arvojen ja heidän työtään ohjaavan lainsäädännön pohjalta.

Etsimme aikaisemmin tehtyjä tutkimuksia maanlaajuisesti aiheesta tuloksetta. Tästä nimenomaisesta aiheesta ei ole aikaisemmin tehty opinnäytetöitä eikä tutkimuksia. Yleisesti sijaisvanhemmuudesta ja lastensuojelusta löytyy hyvinkin monipuolisesti tietoa. Paljon tutkimuksia on myös tehty sijaisvanhempien jaksamisesta arjessa. Aho-Kaipio Johanna on tehnyt pro gradu -tutkielman vuonna 2012 sijaisvanhempien kokemuksista sijoituksen alkuvaiheessa. Hänen tutkimuksensa tavoitteena oli tehdä näkyväksi se, miten sijaisvanhemmat kokevat tuen tarpeen ja minkälaisia asioita sijaisvanhemmat pitävät tärkeänä sijoituksen alussa. Osittain näitä asioita tutkimme myös omassa opinnäytetyössämme. Hänen tuloksistaan selvisi muun muassa, että sijaisvanhemmat pitävät tärkeänä ennakkovalmennusta ennen sijaisvanhemmuuteen ryhtymistä. Myös hyvä yhteistyö sijaisvanhempien, viranomaisten ja biologisen perheen kanssa koettiin merkittäväksi sekä riittävä ennakkotieto lapsesta. (Aho-Kaipio 2012, 2.)

3.1 Lastensuojelun keskeisimmät piirteet

Vanhemmilla ja muilla huoltajilla on lapsen huolenpidosta ja kasvatuksesta ensisijainen vastuu. Tähän heillä on kuitenkin oikeus saada apua yhteiskunnalta tarvittaessa. Yhteiskunnan tavoitteena on antaa jo varhaisessa vaiheessa tukea perheille, jotka tarvitsevat apua selviytyäkseen kasvatustehtävästään. Kuitenkin Suomen yhteiskunnan velvollisuus on puuttua perheen tilanteeseen, jos vanhemmat tai huoltajat eivät pysty huolehtimaan lapsen hyvinvoinnista ja turvallisuudesta. Tällöin kyse on lastensuojelusta, jonka ensisijainen tehtävä on turvata lapsen hyvinvointi. Tämä ei ole kuitenkaan aina vapaaehtoista apua, koska lastensuojelulaki (2007) määrää lastensuojeluviranomaisten toimia tietyissä tilanteissa, jotta lapsen turvallisuus säilyy. (Lastensuojelun Keskusliitto s.a.)

Lastensuojelulaki (2007) määrää kaikkia lastensuojelutoimia Suomessa. Lastensuojelulain säädöksessä määritellään, että lastensuojelua ovat lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu. Tämä tarkoittaa

sitä, että lastensuojelulain mukaisia palveluja voidaan antaa pelkästään lapselle, mutta myös järjestää lastensuojelulain mukaisia palveluja ja tukitoimia lapsen vanhemmille, huoltajille tai lapsesta huolta pitävälle henkilölle sekä perheen muille jäsenille. Asiakassuunnitelman laatiminen ja avohuollon tukitoimien järjestäminen ovat oleellinen osa lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua. Myös lapsen kiireellinen sijoitus, lapsen huostaanotto ja siihen liittyvä sijaishuollon järjestäminen kuuluu siihen. Lapselle tai perheelle järjestetään myös sosiaalityötä, mikä tosin aina kuuluu lapselle tai perheelle järjestettäviin avohuollon tai sijaishuollon sekä jälkihuollon palveluihin. Sitä voidaan kuitenkin myös tehdä lapsen ja perheen kanssa siten, ettei siihen kuulu palveluiden antamista tai niiden järjestämistä. (Räty 2015, 4.)

Lapsen oikeudet liittyvät keskeisesti lastensuojeluun. Nämä perustuvat Suomen omaan lainsäädäntöön ja kansainvälisiin sopimuksiin muun muassa YK:n lapsen oikeuksien sopimukseen. Oikeustieteen tohtori Sami Mahkonen toteaa kirjassaan Lastensuojelu ja laki seuraavasti: ”Lasten oikeuksilla ja tarpeilla on kaksoissidos, sillä lapsen tarpeet määrittävät heidän oikeuksiaan ja oikeudet puolestaan heijastuvat tarpeisiin. Tarpeet ovat jossain määrin konkreettisia ja ainutkertaisia, kun taas oikeudet ovat perin yleisiä ja säännönmukaisuuksiin perustuvia.” Koska lapsia on heidän yksilöllisten tarpeiden ja heitä koskevia tilanteisiin nähden yhtä paljon kuin lapsia on maapallolla, niin on myös erilaisten variaatioiden. Siksi onkin mahdotonta mitenkään miettiä, miten perhe-, laitos- ja yksilökohtaisesti lasten oikeudet määräytyy. Näin ollen täytyy pyrkiä määrittelemään edes yleisellä tasolla, mitä lapsen oikeudet ovat ja mitä ne lastensuojelussa ovat. (Mahkonen 2010, 81.) Lapsella on muun muassa oikeus ilmaista itseään, mielipiteitään ja ajatuksiaan niillä keinoin, joita hänellä on, lapsen ikätaso huomioon ottaen. Lapsella on myös oikeus huolenpitoon, hyvinvointiin ja suojeluun. (Opetushallitus 2016, 18-19.)

3.2 Sijaishuolto osana sosiaalihuoltoa

Lapsi otetaan sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen huostaan ja hänet sijoitetaan oman kodin ulkopuolelle hoitoon, jos lapsen terveyttä ja kehitystä uhkaa vakavasti lapsen huolenpidon ja kasvuolosuhteiden puutteet. Myös lapsen oma käyttäytyminen tai avohuollon tuen sopimattomuus, riittämättömyys tai, että tuki ei ole mahdollista, ovat syy ottaa huostaan. Näiden lisäksi, kun katsotaan olevan lapsen edun mukaista ottaa hänet huostaan ja sijoitukseen (Kallio 2014). Lastensuojelulain 10. luvun 49 pykälässä määritellään lapsen sijaishuolto niin, että sillä tarkoitetaan ”huostaan otetun, kiireellisesti sijoitetun tai lain 83 §:ssä tarkoitetun väliaikaismääräyksen nojalla sijoitetun lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä kodin ulkopuolella”.

Lapsen sijaishuoltoa voidaan järjestää perhehoitona, laitoshuoltona tai muulla lapsen tarpeiden edellyttämällä tavalla (lastensuojelulaki 2010, § 49). Tavoitteena on kuitenkin ensisijaisesti sijoittaa lapsi perhehoitoon kodin ulkopuolelle tavalliseen perheeseen, joka on saanut valmennuksen tehtävään. Tässä vaiheessa myös selvitetään lähiverkoston mahdollisuudet ottaa lapsi luokseen asumaan. Sijoituspaikka valitaan kuitenkin aina lapsen tarpeiden mukaan ja niitä kunnioittaen. (Kallio 2014.)

Vaikka lapsi on sijoitettuna kodin ulkopuolelle, hänellä on kuitenkin oikeus tavata vanhempiaan, sisaruksiaan ja muita läheisiään ja pitää heihin yhteyttä eri tavoin. Sijaishuollossa on turvattava lapsen kehityksen kannalta turvalliset, jatkuvat ja tärkeät ihmissuhteet. Sosiaalihuollon vastaavan toimielimen ja sijaishuoltopaikan tulee myös tukea ja edistää näiden henkilöiden yhteydenpitoa sekä järjestettävä sijaishuoltopaikka niin, ettei se ole este yhteydenpidolle lapsen läheisiin henkilöihin. (Lastensuojelulaki 2010, § 54.)

Suomalaisessa sijaishuollolla on omat valtakunnalliset laatukriteerit, jotka on kehittänyt sijaishuollon toimijat ja Lastensuojelu Keskusliiton RAY:n rahoittama Laituri-projekti. Näiden kriteereiden tarkoituksena on ohjata sijaishuoltoa arvioimaan toimintaansa lapsen näkökulmasta ja näkemään kohdat toiminnassaan sijaishuollon laatua arvioitaessa, mihin pitäisi kiinnittää enemmän huomiota. Näin yksiköt voivat itse kartoittaa ja kehittää omaa toimintaansa. (Lastensuojelun Keskusliitto 2005, 5.) Jotta lapselle voitaisiin tarjota hyvää ja laadukasta hoitoa ja kasvatusta, tulisivat toiminnan perusedellytykset muun muassa arvot, toimintaperiaatteet, johtaminen, henkilöstö ja resurssit, olla kunnossa. Esimerkiksi sijaishuoltopaikka huolehtii henkilökunnan ammattitaidosta. Sijaishuollon päämääränä on aina lapsen hyvä huolto, hoito ja kasvatusta. (Lastensuojelun Keskusliitto 2005, 10-13.)

Sijaishuollon laatukriteerit sisältävät sijoitusvaiheen kriteerit, hoidon ja kasvatuksen kriteerit sekä jälkihuollon kriteerit. Sijoitusvaiheen kriteereissä päämääränä on sopivan sijaishuoltopaikan kohtaaminen, joka vastaa lapsen tai nuoren tarpeita sekä oikeanlainen alku hyvälle kasvatukselle ja hoidolle, jossa lapsi tai nuori sekä hänen läheisensä ovat keskiössä. Tämä päämäärä on koko sijoituksen ajan. Esimerkiksi sijoitusprosessin etenemisestä tiedotetaan kaikille osapuolille: lapselle, hänen perheelleen ja sijaishuoltopaikan henkilökunnalle. Hoidon ja kasvatuksen kriteereissä päämääränä on laadukas hoito, kasvatusta ja kuntoutusta, jotka ovat lapsen edun mukaiset sekä positiiviset ja läheiset ihmissuhteet. Esimerkiksi sijaishuoltopaikassa huolehditaan lapsen tai nuoren turvallisuudesta, rajoista ja valvonnasta. Jälkihuollon kriteereissä päämääränä on saattaa lapsi takaisin kotiinsa tai saattaa nuori itsenäiseen elämään, jossa hän on aikuinen, joka tulee toimeen omillaan ja hänellä on oma sosiaalinen verkosto tukenaan. Esimerkiksi sijaishuoltopaikalla on kirjallinen suunnitelma siirtymävaiheen toteutuksesta. (Lastensuojelun Keskusliitto 2005, 14-29.)

3.3 Sijoitusprosessin kulku

Lapsesta tehty lastensuojeluilmoitus menee joko sosiaalityöntekijän tai muun lastensuojelun työntekijän kautta lastensuojelutarpeen arviointiin. Sosiaalityöntekijän on arvioitava välittömästi mahdollinen kiireellinen lastensuojelun tarve. Sosiaalityöntekijän on myös arvioitava viimeistään seitsemän arkipäivän sisällä pitääkö aloittaa lastensuojelutarpeen selvitys. Jos sosiaalityöntekijä päätyy tekemään lastensuojelutarpeen selvityksen tai ryhtyy kiireellisiin toimenpiteisiin, tulee siitä tehdä merkintä lastensuojelun asiakkuuden alkamisesta sekä ilmoitettava asia huoltajalle ja lapselle. Lapsi voidaan sijoittaa kodin ulkopuolelle joko kiireellisesti, avohuollon tukitoimena tai huostaan otettuna. Lapselle valitaan juuri hänelle sopiva paikka, jossa lapsen toiveet ja tarpeet otetaan huomioon. Vuodesta 2012 lähtien sijaishuolto tulisi järjestää ensisijaisesti aina perhehoidossa. Sijaishuolto voidaan

järjestää laitoshoidona vain, jos sitä ei voida järjestää lapsen edun mukaisesti riittävien tukitoimien avulla perhehoidossa tai muualla. (lastensuojelulaki 2011, § 50.)

Useimmiten pienten lasten ja vauvojen kohdalla tehdään kiireellinen sijoitus. Tämä johtuu siitä, että tilanne kotona on ollut akuutti ja on ryhdyttävä välittömästi kiireelliseen lastensuojelun toimenpiteeseen, jossa lapsen hoito ja kehitys turvataan. Kiireellisestä sijoituksesta tehty päätös ja lapsen sijoituksen jälkeen tilannetta selvitetään rauhassa. Kiireellisen sijoituksen enimmäiskesto-aika on 30 päivää. Tänä aikana täytyy tehdä joku seuraavista toimenpiteistä: 1) päätös kiireellisen sijoituksen lakkaamisesta, 2) päätös kiireellisen sijoituksen jatkamisesta, 3) päätös huostaanotosta, 4) hakemus huostaanotosta hallinto-oikeudelle. (Lastensuojelun Käsikirja 2017.)

Vauvalan toiminnan kannalta on oleellista ymmärtää lastensuojelun ja sijaishuollon lainsäädäntö. Työntekijöiden tulee tietää mitä asioita siinä korostetaan, mitkä ovat laatuksiteerit ja mitkä ovat lapsen ja vanhempien oikeudet. Työntekijöiden tulee tietää myös sijoitusprosessin kulku. Tutustumisjakso usein sijoittuu kiireellisen sijoituksen ajanjaksolle.

3.4 Sijaisvanhemmuus ja PRIDE-ennakkovalmennus

Pieni lapsi tarvitsee paikan, jossa hänen on turvallista kehittyä ja kasvaa. Toisin sanoen siis kodin vanhempineen. Jos lapsen omilla vanhemmilla on vaikeuksia taata lapsen hyvinvointi, lastensuojelun tehtävä on tukea vanhempaa sekä lasta. Jos tuki ei kuitenkaan riitä, lapsi voidaan sijoittaa kodin ulkopuolelle perhehoitoon tai laitokseen. Vuoden 2012 lähtien perhehoito on ollut lastensuojelun sijaishuollon ensisijainen hoitomuoto (lastensuojelulaki 2011, § 50.) Perhehoito tarjoaa lapselle mahdollisuuden kokea turvallista ja vakaata perhe-elämää, luoda läheisiä ihmissuhteita ja oppia elämän perusasioita. Perhehoitoa järjestetään muuan muassa sijaisperheiden kotona, joiden vanhempia kutsutaan sijaisvanhemmiksi. Suomessa sijaisvanhemmilta ei edellytetä alan koulutus- tai työtaustaa vaan heidät valmennetaan tehtävään. Sijaisvanhempi voi olla esimerkiksi lapsen sukulainen tai muu läheinen. (Perhehoitoliitto s.a.)

Ennen sijaisvanhemmaksi ryhtymistä perheen on käytävä PRIDE-ennakkovalmennus, joka on ollut käytössä vuodesta 1995 alkaen. Vuodesta 2012 lähtien on ennakkovalmennus ollut pakollinen toimemkiantosuhteisiksi perhehoitajiksi ryhtyville. Valmennuksen tarkoitus on antaa turvallisen perustan ryhtyä sijaisvanhemmaksi. Sijaisvanhemmille ei ole muutoin erityisiä koulutusvaatimuksia. PRIDE-valmennuksen aikana sijaisvanhemmiksi haluavien taustat muun muassa terveydentila ja rikostaus-tat selvitetään. PRIDE-valmennuksessa on useita ryhmätapaamisia, kotitehtäviä sekä perhekohtaisia tapaamisia noin neljän-kuuden kuukauden ajan. Valmennus etenee erilaisten harjoitusten kautta, jossa eläydytään sijoitetun lapsen ja hänen vanhempiansa tilanteisiin ja tunteisiin. Valmennuksen päätyttyä sijaisvanhemmille annetaan suullinen ja kirjallinen loppuarviointi. (Perhehoitoliitto s.a.)

Sijaisperheen vanhemmat voivat käydä normaalisti töissä kodin ulkopuolella tai toimia päätoimisesti sijaisvanhempana. Sijaisperheeksi eli perhehoitoperheeksi ryhtyminen koskettaa koko perhettä, joten sitä tulee käsitellä ja pohtia koko perheen kesken. Kaikkien perheenjäsenten tulee hyväksyä

mahdollinen perhehoidon aloittaminen. Sijaisvanhemmalle maksetaan kuukausittain hoitopalkkio ja kulukorvaus. Pienen lapsen perhehoito vaatii usein perhehoitajan kotiin jäämisen, joten palkkio mahdollistaa silloin tämän. Kulukorvaukset on tarkoitettu lapsen ylläpitämiseen eli ruokaan, vaatetukseen ynnä muihin päivittäisiin kuluihin, ja se on verotonta. (Perhehoitoliitto s.a.)

Kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten ja nuorten tarpeet ovat yksilöllisiä, siksi myös sijaisperheet voivat olla erilaisia. Tärkeintä on, että sijaisvanhemmat vastaavat sijoitetun lapsen tai nuoren tarpeisiin ja sitoutuvat rooliinsa niin pitkäksi aikaa kuin lapsi tai nuori tarvitsee. Sijaisperheessä ihmissuhteiden täytyy olla vakaita ja turvallisia. Sijaisvanhempien oma hyvinvointi ja voimavarat tulee olla siinä kunnossa, että lasta pystyy hoitamaan. Sijaisvanhemman tulee kyetä yhteistyöhön lapsen biologisten vanhempien, sosiaalityöntekijöiden sekä muiden lasta hoitavien tahojen kanssa. Kodin on oltava sellainen, että lapselle ja nuorelle löytyy omaa tilaa ja rauhaa tarvittaessa. (Perhehoitoliitto s.a.)

Sijaisperheellä voi olla omia lapsia, mutta myös lapsettomat pariskunnat sekä yksin elävät voivat ryhtyä sijaisvanhemmiksi. Sijaisvanhemmiksi ryhtyville ei ole määritelty ikärajoja. Hyvänä sääntönä on pidetty, että sijaisvanhempi sopisi ikänsä puolesta lapsen biologiseksi vanhemmaksi. (Perhehoitoliitto s.a.)

3.5 Kiintymyssuhteen merkitys varhaisessa vuorovaikutuksessa

Varhaisen vuorovaikutuksen merkitys on tärkeää lapsen kehityksen kannalta. Varhaisessa vuorovaikutuksessa lapsi muodostaa itsestään varhaisen minäkuvan, jonka usein ajatellaan säilyvän pysyvänä minäkuvana läpi elämän. Varhainen vuorovaikutus on vauvan ja häntä toistuvasti hoitavien aikuisten yhteinen vuorovaikutus. (Vilén ym. 2006, 86-87.) Lapsen hoito on perustarpeista huolehtimista ja tunnepohjaista välittämistä, jossa lapsi kokee itsensä arvostetuksi ja ymmärretyksi. Tärkeää on, että vuorovaikutussuhde on vastavuoroinen ja kunnioittava sekä kosketus ja läheisyys myönteistä. (Opetushallitus 2016, 21.) Tähän onkin hyvä kiinnittää huomiota perheiden kanssa työskenteleissä ja otettava huomioon sijaishuollossa. Lapsi tuo mukanaan aiemman elämäkokemuksensa, jossa on hyvin merkittävässä asemassa lapsen ja vanhemman välinen vuorovaikutus- ja kiintymyssuhde (Opetushallitus 2016, 18).

Varhaiseen vuorovaikutukseen liittyy kiintymyssuhdeteoria. Tämän teorian isähahmona on ollut psykoanalyttikko John Bowlby 1907-1990. Kiintymyssuhdeteoriassa kiinnitetään huomiota lapsen ja häntä hoitavien aikuisten väliseen vuorovaikutukseen ja tämän merkitykseen myöhemmälle kehitykselle. Kiintymys muodostuu lapsen ensimmäisten kuukausien aikana häntä toistuvasti hoitaviin aikuihin. Vuorovaikutuksen avulla syntyvässä kiintymyssuhteessa lapsi löytää käsityksiä itsestään sekä muista suhteissa itseensä, että ihmissuhteisiin liittyviä tunteita. Tämä tarkoittaa sitä, että lapsi alkaa muodostaa kuvaa itsestään, siitä minkälainen hän on ja mitä hän tuntee sekä myös mitä muut ajattelevat hänestä. Tämän takia onkin tärkeää, että lapsi pystyy luomaan suhteen turvalliseen aikaan, joka auttaa häntä selviytymään niin tunnetasolla kuin konkreettisen hoivan tasolla. Bowlby

myös uskoi vakaasti siihen, että aikuisiän mielenterveys- sekä käytöshäiriöt ovat lähtöisin varhaisesta lapsuudesta, kuten heikosta kiintymyssuhteesta turvalliseen aikuiseseen. (McLeod 2007.)

Kiintymyssuhteita on erilaisia. Niitä ovat turvallinen (luottavainen) kiintymyssuhde, turvaton ja välttelevä kiintymyssuhde, turvaton ja ristiriitainen kiintymyssuhde sekä usein mainitaan myös jäsentymättömän ja integroitumattoman kiintymyssuhde. Turvallisessa kiintymyssuhteessa lapsi oppii luottamaan siihen, että kasvattaja huomioi hänet ja tunnistaa hänen tarpeensa sekä vastaa näihin tarpeisiin sopivalla tavalla. Kasvattaja osaa siis sensitiivisesti reagoida lapsen erilaisiin tarpeisiin. Näin lapsi oppii viestittämään tunnetilojaan selkeästi ja uskaltaa näyttää avoimesti tunteitaan ja tarpeitaan sekä kokee olevansa merkityksellinen. Kiintymyssuhdeteorian mukaan turvallisessa kiintymyssuhteessa kasvanut lapsi pystyy antamaan ja vastaanottamaan rakkautta myös aikuisena sekä ilmaisemaan tunteitaan avoimesti ja suorasti. (Vilén ym. 2006, 87-88.)

Turvattomassa ja välttelevässä kiintymyssuhteessa hoitava aikuinen ei pysty luomaan ilmapiiriä, jossa lapsen erilaiset tunteet olisivat sallittuja. Lapsi oppii, ettei vanhempi ole saatavilla tai tämä ei reagoi tai pysty reagoimaan lapsen sisäiseen hätään. Tämän takia lapsi oppii kieltämään itseltään tarvitsevuutensa osoittamista ja varsinkin kielteisten tunteiden ilmaisua. Lapsi uskoo, että hän saa aikuisen hyväksynnän parhaiten tarvitsemalla mahdollisimman vähän. Kuitenkin lapsi käyttäytyy usein aikuisenakin niin, että välttelee omia negatiivisia tunteitaan, koska uskoo, että kukaan ei niihin vastaa. (Vilén ym. 2006, 89-90.)

Turvattomassa ja ristiriitaisessa kiintymyssuhteessa lapsi kokee, että vanhempi on epäjohdonmukainen reaktioissaan. Tällöin lapsen on hankala ennustaa miten aikuinen vastaa hänen tarpeisiinsa. Lapsi ei oikein tiedä, miten olla suhteessa toiseen ihmiseen. Tunteet korostuvat tässä kiintymyssuhteessa. Tämä näkyy lapsen heikkona itsesäätelykykyinä ja tunteiden ailahteluna. Tällaisessa kiintymyssuhteessa kasvanut lapsi hakee aikuisuudessakin voimakkaasti toisten hyväksyntää ja kokee arvottomuutta ilman sitä. (Vilén ym. 2006, 91-92.)

Jäsentymättömässä ja integroitumattomassa kiintymyssuhteessa itse kiintymyssuhde ei ole koskaan syntynyt kunnolla. Aikuinen ei ole kyennyt vastaamaan edes lapsen perushoitoon liittyviin tarpeisiin. Tähän on erilaisia syitä, aina tapauksesta riippuen. Pahimmassa tapauksessa lapsi on heitteillä. Tässä kiintymyssuhteessa lapsi ei saa mallia siitä, miten hän kommunikoisi muiden kanssa. Lapsi oppii, että vaikka hän tekisi mitä tahansa, aikuinen ei kuule häntä. Lapsen tunnemaailma on kaoottinen ja hänen on hankalaa muodostaa kuvaa itsestään ja itsestään muiden kanssa. Aikuisuuteen kasvaminen on tällöin vaikeaa. Tässä tapauksessa olisi tärkeää saada pikaisesti lapsi turvalliseen hoitoon kodin ulkopuolelle. Jäsentymättömässä kiintymyssuhteessa kasvaminen on lapsen näkökulmasta vaarallista. Kiintymyssuhteita on siis erilaisia ja ne luovat erilaisia ihmisiä. Lapsi kokee kuitenkin voivansa parhaiten turvallisessa kiintymyssuhteessa. (Vilén ym. 2006, 92.)

3.6 Asioihin vaikuttaminen osallisuuden avulla

Osallisuus on henkilökohtainen tunnetila, joka muodostuu, kun ihminen on osallisena jossakin yhteisössä esimerkiksi koulussa, työpaikalla tai harrastustoiminnassa. Yhteisöissä osallisuus on eri jäsenten yhteenkuuluvuutta, tasavertaisuutta, arvostusta, luottamusta sekä mahdollisuutta vaikuttaa yhteisiin asioihin. Osallisuus yhteiskunnassa tarkoittaa jokaisen mahdollisuutta olla osallisena omaan terveyteen, sosiaalisiin suhteisiin, koulutukseen, työhön tai toimeentuloon sekä kotiin liittyvissä asioissa. Kansallisella tasolla osallisuus on demokratian perusrakenne. Kansalaisilla on yhtäläinen oikeus osallistua ja vaikuttaa itsenään koskevista asioista. Osallisuuden tasoon ja yhteiskunnalliseen aktiivisuuteen vaikuttaa suuresti ihmisen elämäntilanne. Osallisuuden henkilökohtainen kokemus ja ihmisen omat sosiaaliset verkostot toimivat suojaavina tekijöinä syrjäytymistä vastaan. (Terveys ja Hyvinvoinninlaitos 2017).

Myös lapsella on oikeus osallisuuteen kaikissa lasta koskevista asioista. Tämä on määritelty myös lainsäädännöllä sekä YK:n Lapsen oikeuksien yleissopimuksen 12. artiklassa, jossa osallisuus on yksi kaikenlaista viranomaistoimintaa puoltava perusoikeus. Lapsen osallisuus tarkoittaa sitä, miten lapsi voi olla mukana määrittämässä ja toteuttamassa hänen turvaamiseksi tehtävää työtä esimerkiksi lastensuojelun sijoitusprosessia. Kaiken ikäisiä lapsia kuullaan heidän ikätasonsa mukaisella tavalla. Lapsella on myös yhtäläinen oikeus olla osallisena asioidensa käsittelyssä itselleen merkittävissä yhteisöissä. Osallistuminen on tärkeää ihmisen identiteetin ja näin ollen kokonaisvaltaisesti kasvun ja kehityksen kannalta. Osallistumisella opitaan elämään ja olemaan yhdessä. (Lastensuojelun Käsikirja 2016.) Lapsen sensitiivinen kohtaaminen ja lapsen myönteinen kokemus kuulluksi tulemisesta vahvistaa osallisuutta. Tärkeänä tekijänä on myönteinen ja kannustava vuorovaikutus, joka tukee lapsen identiteetin ja itsetunnon kehitystä. (Opetushallitus 2016, 30.)

Suomen perustuslaki korostaa, että kaikilla asianosaisilla on oikeus saada heitä koskevista asioista tieto sekä jokaisella on oikeus ilmaista niistä myös oma näkemys. Ikä ei ole mikään peruste jättää ketään tämän oikeuden ulkopuolelle. Päinvastoin lasten kohdalla viranomaisilla on erityisesti velvollisuus kohdella lapsia tasa-arvoisina ja antaa heille mahdollisuus vaikuttaa heitä koskevista asioista kehitystason mukaisesti (Perustuslaki 1999, §6).

3.7 Asiakaspalaute työn kehittämisessä

Asiakaspalaute on markkinointitermi, joka kuvaa prosessia jossa asiakas kertoo mielipiteensä ja kokemuksensa yrityksen, tuotteen tai palvelun laadusta. Asiakaspalaute voidaan selvittää kasvotusten haastattelulla, kyselyllä tai verkossa. (Beard 2014.) Asiakaspalautetta voi hankkia suunnitelmallisesti ja kohdennetusti esimerkiksi 1-2 kertaa vuodessa toteutettavien kyselyjen tai haastattelujen avulla. Asiakas voi antaa palautetta myös itsenäisesti, joko satunnaisesti tai esimerkiksi ilmaisemalla tyytymättömyytensä muun muassa valitusten kautta. (Laatuakatemia 2010.)

Asiakaspalautteen kerääminen on aina suotavaa, jos toimintaa halutaan pitää hyvänä. Tässä tapauksessa Vauvalan henkilökunta haluaa saada sijaisperheiltä konkreettista palautetta tutustumisjaksolta,

jotta henkilökunta tietää onko heidän toiminnassaan jotakin kehitettävää. Asiakaspalaute olisi hyvä kerätä heti toiminnan päätyttyä, jotta vastaaja muistaa mitä on kokenut ja tuntenut sillä hetkellä. (Beard 2014.) Kyselyyn vastanneet sijaisperheet ovat olleet Vauvalassa tutustumassa vuosina 2015-2016 joten on riskinä, että tutustumisjakso on unohtunut. Toisaalta voi olla myös hyvä asia, että aikaa on kulunut, koska silloin perspektiivi on laajentunut.

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää sijaisvanhempien kokemuksia Vauvalan tutustumisjakson ajalta. Näin saatiin konkreettista palautetta sijaisvanhemmilta: mitä mieltä he ovat tutustumisjaksosta, toiveet, odotukset sekä palautteet. Tutkimuksen tavoitteena oli tuottaa tietoa Vauvalan henkilökunnalle sijaisvanhempien kokemuksista tutustumisjaksolta ja tuoda esiin sijaisvanhempien mahdolliset muutostoiveet jaksolle. Opinnäytetyön kautta Vauvalan työntekijät saivat rakentavaa palautetta sekä mahdollisia kehittämisen kohteita.

Tutkimuskysymys 1:

Kuinka sijaisvanhemmat kokevat Vauvalan tutustumisjakson?

Tutkimuskysymys 2:

Kuinka Vauvalan tutustumisjaksoa voitaisiin kehittää palvelemaan paremmin sijaisvanhempia sijoitusprosessissa?

Toteutimme tutkimuksemme käyttäen Webropol- kyselyä. Laadimme itse Webropol-kyselyn, johon sijaisvanhemmat vastasivat kotona verkossa. Toimeksiantajan toiveesta laadimme kyselyyn paljon avoimia kysymyksiä, jotta vastaajat pystyisivät omin sanoin kertomaan kokemuksistaan tutustumisjaksosta. Luokittelimme kyselypohjan erilaisiin teemoihin, jotta vastaajille olisi selkeää mistä aiheesta kulloisessakin kysymyksessä käsitellään. Tiedostimme, että kyselyssä on riskejä, kuten että vastaaja jättää vastaamatta tai ei vastaa kaikkiin kysymyksiin. Näihin ongelmakohtiin keksimme ratkaisuksi helposti lähestyttävän verkkokyselyn, josta sijaisperheitä tiedotettiin ajoissa. Vauvalan henkilökunta ehdotti kyselyä kaikille sijaisvanhemmille, jotka olivat olleet tutustumisjaksolla vuonna 2015 tai vuonna 2016. Kohdejoukoksi näin rajautui vuosina 2015 ja 2016 tutustumisjaksolla olleet sijaisvanhemmat. Kyselyiden tulokset olivat ajankohtaisia sekä virhemarginaali oli pieni, koska sijaisvanhemmat olivat olleet lähivuosina tutustumisjaksolla ja kokemukset olivat tuoreessa muistissa. Anoin tutkimuslupaa (liite 1) Kuopion kaupungilta, jotta tutkimuksemme olisi virallinen. Vauvalan henkilökunta otti ensimmäisenä yhteyttä sijaisvanhempiin, saadakseen luvan jakaa yhteistietonsa meille. Kun saimme sijaisvanhempien yhteystiedot henkilökunnalta, otimme heihin itse yhteyttä kyselyyn liittyen. Kerroimme heille puhelimitse sen, että keitä olemme, mistä tulemme ja mitä olemme tekemässä. Lähetimme sijaisvanhemmille kyselyn linkin sähköpostitse saatekirjeen (liite 2) kanssa. Kun he olivat vastanneet kyselyyn (liite 3), analysoimme vastaukset ja teimme tuloksista yhteenvedon, jonka esittelimme Vauvalan henkilökunnalle.

4.1 Laadullinen ja määrällinen tutkimus

Opinnäytetyö on yhdistelmä kvalitatiivista eli laadullista tutkimusta ja kvantitatiivista eli määrällistä tutkimusta. Laadullisessa tutkimuksessa jotakin asiaa tai ihmistä tutkitaan monipuolisesti käyttäen useita eri lähestymistapoja, aineistonkeruu- ja analyysimenetelmiä. Kvalitatiivinen tutkimus tähtää laatuun, ei niinkään määrään, ja tutkimuksella pyritään syvällisempään näkemykseen aiheesta. (KVALIMOTV s.a.) Laadullisen tutkimuksen tavoitteena on ymmärtää tutkittavaa ilmiötä tutkittavien

näkökulmasta (Tuomi ja Sarajärvi 2013, 150). Opinnäytetyössä tutkimme sijaisperheiden kokemuksia ja heiltä kerättyä palautetta.

Laadullisessa tutkimuksessa teorian merkitys on tärkeä. Tutkimuksen teoreettinen osuus auttaa hahmottamaan tutkimuksessa käytettäviä metodeja, tutkimuksen etiikkaa ja luotettavuutta sekä ylipääntensä koko tutkimus kokonaisuutta. Tutkimuksen teoreettisessa viitekehyksessä kuvataan keskeisimmät käsitteet ja niiden välisiä merkityssuhteita. Teoreettinen viitekehys kertoo sen, mitä jo tutkittavasta ilmiöstä tiedetään. (Tuomi ja Sarajärvi 2013, 18-19.) Kuitenkin laadullisessa tutkimuksessa teoreettinen viitekehys voi olla väljä tai sitä ei välttämättä kirjoiteta valmiiksi etukäteen. Se voi muotoutua tutkimuksen prosessin aikana. (Tuomi ja Sarajärvi 2013, 150.) Mekin olimme varautuneet opinnäytetyötä tehdessämme siihen, että esimerkiksi käsitteet saattavat muuttua tutkimuksen tekemisen aikana, mutta panostimme silti teoreettiseen viitekehykseen paljon jo etukäteen. Tämä helpotti työn tekemistä ja raportin kirjoittamista.

Kvantitatiivisessa eli määrällisessä tutkimuksessa ovat keskeisiä muun muassa käsitteiden määrittely, aineiston keruu suunnitelma ja päätelmien teko havaintoaineiston tilastollisen analysoinnin avulla (Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara 2009, 140). Tyypillisiä tutkimusaineiston keruutapoja ovat muun muassa koe, kysely- ja haastattelututkimukset sekä tilastot. Määrällisessä tutkimuksessa aineistoa pystyy tilastollisesti analysoimaan sekä tutkimusta aineiston avulla toistamaan. (Uusitalo 1999, 81.)

Yhdistimme tutkimuksessamme kahta eri tutkimustyyppiä. Kvalitatiivinen tutkimuksen tutkimusaineisto on verbaalista ja kvantitatiivisen tutkimuksen aineisto pystytään taas esittämään numerollisessa muodossa (Uusitalo 1999, 79). Tutkimuksessa on useita piirteitä sekä kvalitatiivisesta että kvantitatiivisesta tutkimuksesta. Olemme toteuttaneet aineistonkeruun kyselylomakkeella, joka on tyypillinen kvantitatiivisen tutkimusaineiston keruumenetelmä. Kyselyssä olemme kysyneet avoimia kysymyksiä, joiden vastaukset ovat verbaalisia eli aineiston analyysin olemme tehneet kvalitatiivisen tutkimusotteen pohjalta. Halusimme analysoida avoimet vastaukset aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä, jolla pyrimme kuvamaan vastauksien sisältöä sanallisesti. Aineistolähtöisen sisällönanalyysin avulla saimme luokiteltua vastaukset pääluokkiin. Näin saimme vastaukset tiivistetyssä muodossa ja vastauksien merkitykset esille. Koimme myös tärkeänä käsitellä vastaukset osittain sisällön erittelyllä, joka kuuluu kvantitatiiviseen tutkimusotteeseen. Halusimme kuvata tämän avulla vastauksien sisältöä kvantitatiivisesti eli halusimme tuoda esille, kuinka monta vastaajaa on ollut tätä mieltä. Mielestämme tämä selkeytti johdopäätöksien tekoa, koska saimme tietää tarkan määrän kuka on ollut mitään mieltä ja sitä kautta pystyimme muodostamaan kehittämisohdotuksia ja johtopäätelmiä.

4.2 Tiedonkeruumenetelmänä Webropol-kysely

Aineistonkeruumenetelmiä on monia. Niistä yksi tehokkain tapa on kysely. Kyselytutkimuksessa etuna on, että sen avulla voi kerätä laajan tutkimusaineiston. Kyselytutkimus on tehokasta, nopeaa ja vaivannäköä säästävää. Aineisto on myös helppo analysoida, jos kysely on huolella suunniteltu.

(Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara 2009, 195.) Kyselyssä ihmiset saavat täyttää heille annetun kyselylomakkeen kotonaan. Kyselyssä saadaan hyvin esille vastaajan mielipide ja ajatukset. Ihmiselle tulee tunne, että häntä kuullaan. (Tuomi ja Sarajärvi 2009, 72-73.)

Kyselymme oli verkkokysely, mutta siinä oli viitteitä kontrolloidusta kyselystä. Kontrolloidussa ja informoidussa kyselyssä tutkija jakaa kyselyt henkilökohtaisesti. Hän kertoo tutkimuksensa tarkoituksen ja vastaa esille nousseisiin kysymyksiin jakaessaan kyselylomakkeen. (Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara 2009, 193-197.) Tutkimuksessamme soitimme sijaisvanhemmille henkilökohtaisesti ja kerroimme opinnäytetyöstämme, sen tarkoituksesta ja kyselystä. Puhelun aikana sijaisvanhemmat saivat halutessaan esittää kysymyksiä, joihin vastasimme. Kyselyssä kysymyksiä voi muotoilla eri tavoin, esimerkiksi avoimin kysymyksin, monivalintakysymyksin ja asteikkoihin perustuvilla kysymyksillä. Avoimissa kysymyksissä esitetään vain kysymys ja vastaaja voi vastata haluamallaan tavalla. Avoimet kysymykset sallivat vastaajan ilmaista itseään omin sanoin. (Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara 2009, 198-201.) Yksi tärkeä etu avoimissa kysymyksissä on, että vastausten seasta saa hyviä ideoita ja vastaaja omin sanoin kertoo näkemyksensä. Näin saadaan vastaajan mielipide perusteluineen selvästi selville. Avointen kysymysten huono puoli on se, että niihin jätetään helposti vastaamatta tai vastataan hieman kysymyksen vierestä. Jotkut vastaukset eivät näin ollen ole selkeitä ja helposti analysoitavissa. (Valli 2007, 124.)

Toteutimme tutkimuksemme aineistonkeruun Webropol- kyselyllä. Webropol on kyselytutkimustyökalu internetissä. Savonia-ammattikorkeakoulu on ostanut oikeudet käyttää Webropolin työkalua, joten hyödynsimme tutkimuksessamme tätä. Webropolin avulla on helppo ja yksinkertaista tehdä kyselyitä ja Webropolin avulla säästää aikaa työskentelyssä. Kyselyyn vastaaminen Webropolin kautta on myös helppoa vastaajille. Vastaaja tarvitsee ainoastaan tietokoneen, verkkoyhteyden ja internetselaimen. Vastaaminen tapahtuu sähköpostiin tulleen linkin kautta, jonka avaamisella, he pääsevät kyselyyn. Vastaukset tallentuvat Webropolin tietokantaan, josta kyselyn laatija pääsee tarkastelemaan ja kyselyn suljettua, analysoimaan niitä. Webropolin tutkimustyökalussa on erilaisia analysointi mittareita ja työkaluja, joita voi hyödyntää vastauksia analysoidessa. (Heikkilä 2014, 66-67.)

Aineiston riittävydestä kertoo saturaatio. Saturaatiolla tarkoitetaan aineiston kylläntymistä eli sitä, että aineisto alkaa toistamaan itseään. Tällöin aineistossa kertaantuu samat asiat ja tutkimuksen kannalta tutkijat eivät saa enää uutta ja oleellista tietoa. Saturaation avulla voidaan todeta, että aineistoa on riittävästi tutkimuksen kannalta ja aineiston kerääminen voidaan lopettaa. (Walden 2017.) Tässä tutkimuksessa keräsimme Webropol- kyselyn avulla kahdeksan vastausta. Näiden vastauksien avulla saimme riittävän ja oleellisen tiedon tutkimuksemme tarkoitusta varten. Vastauksista pystyi huomaamaan jo saturaatiota: moniin kysymyksiin vastaajat vastasivat samalla lailla emmekä saaneet uutta tietoa tutkimukseen.

4.3 Aineiston analyysi

Aineiston analyysi sanana tarkoittaa tutkimuksessa ilmeneviä asioita esimerkiksi aineiston lukemista läpi, sisällön ja rakenteiden jäsentelyä ja syvällistä pohtimista toistamiseen. Analyysi voi myös olla sisällön luokittelua eri teemojen ja aiheiden pohjalta. Analyysin avulla tutkija saa selkeän kuvan tutkimuksesta. (Saaranen-Kauppinen ja Puusniekka 2006.) Analysoimme Webropol kyselyistä saatuja tuloksia niin, että saimme koottua selkeän ja tiivistetyn yhteenvedon, jota Vauvala hyödyntää jatkossa toiminnassaan. Aineistoon oli helppo palata, käydä läpi ja analysoida milloin tahansa, koska tulostimme palautteet itsellemme.

Analysoimme aineiston käyttäen aineistolähtöistä sisällönanalyysia. Miles ja Huberman (1994) lajittelevat aineistolähtöisen sisällönanalyysin kolmivaiheiseksi prosessiksi. Ensimmäinen vaihe on aineiston redusointi eli pelkistäminen. Tässä vaiheessa aineistosta karsitaan ylimääräinen niin sanotusti tutkimukselle epäolennainen pois. Aineisto pelkistetään. Se voi olla tiedon tiivistämistä tai pilkkomista osiin. Tässä vaiheessa tulee pitää mielessä tutkimuskysymys, jotta oikeat informaatiot pidetään analysoinnissa mukana. (Tuomi ja Sarajärvi 2013, 108-110.) Alla oleva taulukko 1 on esimerkki aineistomme redusoinnista. Alkuperäisilmaus on suora lainaus kyselymme vastauksista.

TAULUKKO 1. Esimerkki aineiston redusoinnista

Alkuperäisilmaukset	Pelkistetty ilmaus
”Annettiin rauhassa tutustua ja kannustettiin puuhaamaan lapsen kanssa kahden. Luottamus meihin sijaisvanhempina, että osaamme ja että kaikki menee hyvin.”	Luottamus sijaisvanhempiin
”Vaikka vauvalasta on yritetty tehdä kodinomaisen, niin silti ihan pienille se ei ole riittävästi sellainen, jos lapsi joutuu odottamaan sijoitusta kauan.”	Kodinomainen ympäristö

Seuraava vaihe on aineiston klusterointi eli ryhmittely. Siinä aineisto käydään läpi tarkasti ja etsitään samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia kuvaavia käsitteitä aineistosta. Pelkistetyt ilmaukset, joilla tarkoitetaan samaa asiaa, yhdistetään luokaksi, joka taas nimetään sisältöä kuvaavalla käsitteellä. Klusteroinnissa aineisto taas tiivistyy, koska yksittäiset käsitteet liitetään yleisempiin käsitteisiin. (Tuomi ja Sarajärvi 2013, 110-111.) Alla oleva taulukko 2 on esimerkki aineistomme klusteroinnista.

TAULUKKO 2. Esimerkki klusteroinnista

Pelkistetty ilmaus	Alaluokka
Luottamus sijaisvanhempiin	Luottaminen/kannustaminen
Kodinomainen ympäristö	Yksikön viihtyvyys

Viimeinen vaihe on aineiston abstrahointi, jossa tutkimuksen kannalta olennainen tieto erotellaan ja tämän pohjalta muodostetaan teoreettisia käsitteitä. Abstrahoinnissa eli käsitteellistämisessä alkupe-
räistiedosta edetään teoreettisiin käsitteisiin ja johtopäätöksiin. Abstrahointia eli luokkien yhdistä-
mistä jatketaan niin kauan kuin se on aineiston sisällön näkökulmasta mahdollista ja tutkimuksen
kannalta oleellista. (Tuomi ja Sarajärvi 2013, 111-112.) Taulukko 3 on esimerkki aineistomme abst-
rahoinnista.

TAULUKKO 3. Esimerkki aineiston abstrahoinnista

Alaluokka	Yläluokka	Pääluokka
Luottaminen/kannustaminen	Työntekijöiden tuki	Työntekijöiden osallisuus
Yksikön viihtyvyys	Ympäristö	Tutustumisjakson sisältö

Aineistolähtöinen sisällönanalyysi perustuu siis tulkintaan ja päättelyyn. Siinä yhdistellään käsitteitä
ja näiden avulla saadaan vastaus tutkimustehtävään. Tutkija pyrkii ymmärtämään vastaajia heidän
omasta näkökulmastaan kaikissa analysoinnin vaiheissa ja sen, mitä asiat vastaajille merkitsevät.
(Tuomi ja Sarajärvi 2013, 112-113.)

5 TUTKIMUKSEN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS

Minkälainen on hyvä tutkimus? Tämä liittyy oleellisesti tutkimuksen eettisiin kysymyksiin. Tutkimuksen teossa tulee ottaa huomioon monet eettiset kysymykset jo alkuvaiheesta lähtien loppuvaiheeseen asti. Yksi hyvän tutkimuksen kriteereistä on tutkimuksen sisäinen johdonmukaisuus. Tutkijan on tiedettävä mitä tekee sekä miten ja minkälaisia lähteitä hän käyttää. Toinen hyvän tutkimuksen kriteeri on eettinen kestävyys eli tutkimuksen luotettavuus ja laatu. Tutkijan tulisi huolehtia muun muassa siitä, että tutkimussuunnitelma on laadukas, tutkimusasetelma on sopiva ja raportointi on hyvin tehty. (Tuomi ja Sarajärvi 2013, 127.) Huomioimme nämä kriteerit opinnäytetyötä tehdessämme esimerkiksi lähdevalinnoissa. Tutkimuksen laatua ja luotettavuutta tukee panostaminen opinnäytetyön tutkimussuunnitelmaan ja raportointiin.

Jotta tutkimus olisi eettisesti hyvä, sen tulee noudattaa hyvää tieteellistä käytäntöä. Noudatimme tutkimuseettisen neuvottelukunnan hyvää tieteellistä käytäntöä. Tämän keskeisiä lähtökohtia ovat, että tutkimuksessa noudatetaan rehellisyyttä, yleistä huolellisuutta ja tarkkuutta tutkimustyössä, tulosten tallentamisessa ja esittämisessä sekä tutkimusten ja niiden tulosten arvioinnissa sekä, että tarvittavat tutkimusluvut on hankittu (Tutkimuseettinen neuvottelukunta s.a.). Tarkkailimme koko opinnäytetyön ajan, että noudatimme hyvää tieteellistä käytäntöä. Hankimme tarvittavan tutkimusluvan tutkimukseen sekä huolehdimme, että tutkimus on tehty huolellisesti. Tämä lisää opinnäytetyömme eettisyyttä ja luotettavuutta.

Tutkimuksen aiheeksi valikoitui sijaisvanhempien palaute tutustumisjakson ajalta toimeksiantajan toiveesta ja tarpeesta. Jo aiheen valinnasta lähtien tulee pohtia eettisesti: miten aihe valikoitui, miksi tutkimus tehdään ja kenen ehdoilla (Tuomi ja Sarajärvi 2009, 129-130). Tutkimus tehtiin tarveperusteisesti, koska tutkimuksen aihe nousi esiin toimeksiantajan tarpeesta. Toimeksiantaja halusi kehittää tutustumisjaksoa ja omaa toimintaansa palvelemaan paremmin sijaisperheitä. Toteutimme tutkimuksen laatimalla itse kyselylomakkeen, jota varten kysyimme toimeksiantajalta kohtia, joihin he tarvitsivat lisää tietoa sijaisvanhempien näkökulmasta. Perehdyimme kyselyä tehdessä teoriaan aiheeseen liittyen, esimerkiksi erilaisiin kysely- ja kysymysmuotoihin. Kyselyn kysymykset olivat toimeksiantajalle oleellisia ja he saivat tarvittavan tiedon tarpeisiinsa. Tutkimuskysymykset muotoutuivat niin, että niihin saadaan vastaukset sijaisvanhempien näkökulmaa huomioiden ja toimeksiantajaa hyödyttäen.

Metodin valinta muotoutui lopulta yhdistelmäksi laadullista ja määrällistä tutkimusta. Tällä ratkaisulla saimme mielestämme parhaimman tuloksen tutkimukseen, koska pystyimme analysoimaan kyselyn vastaukset ja kokemukset sanallisesti, mutta myös numereellisesti, jotta voimme yleistää tutkimustulokset. Aineistolähtöisen sisällönanalyysin avulla saatiin tuotettua selkeää ja todenmukaista informaatiota toimeksiantajalle sijaisvanhempien näkökulmasta. Olimme puolueettomia tuloksia analysoidessa, joka lisää opinnäytetyön luotettavuutta. Ymmärsimme ja kuulimme kyselyyn vastanneita itsenään ja emme tehneet oletuksia. Tutkimuksen luotettavuutta käsitellään validiteetti ja reliabiliteetti käsitteillä. Validiteetti tarkoittaa sitä, että tutkimuksessa on tutkittu sitä, mitä on luvattu.

Reliabiliteetti tarkoittaa taas tutkimustulosten toistettavuutta. (Tuomi ja Sarajärvi 2013, 136.) Tutkimuksemme validiteettia lisää se, että tutkimme tutkimuksessa vain sitä, mitä oli luvattu tutkia. Tämä tarkoittaa sitä, että pidimme mielessä aiheen ja tutkimuskysymykset koko opinnäytetyön prosessin ajan ja varmistimme, että kirjoitimme aiheesta. Tutkimuksessa reliabiliteettia oli, että teimme myös kyselyn niin, että sen voi toistaa ja saada samankaltaisia tutkimustuloksia. Näiltä osin opinnäytetyömme on luotettava.

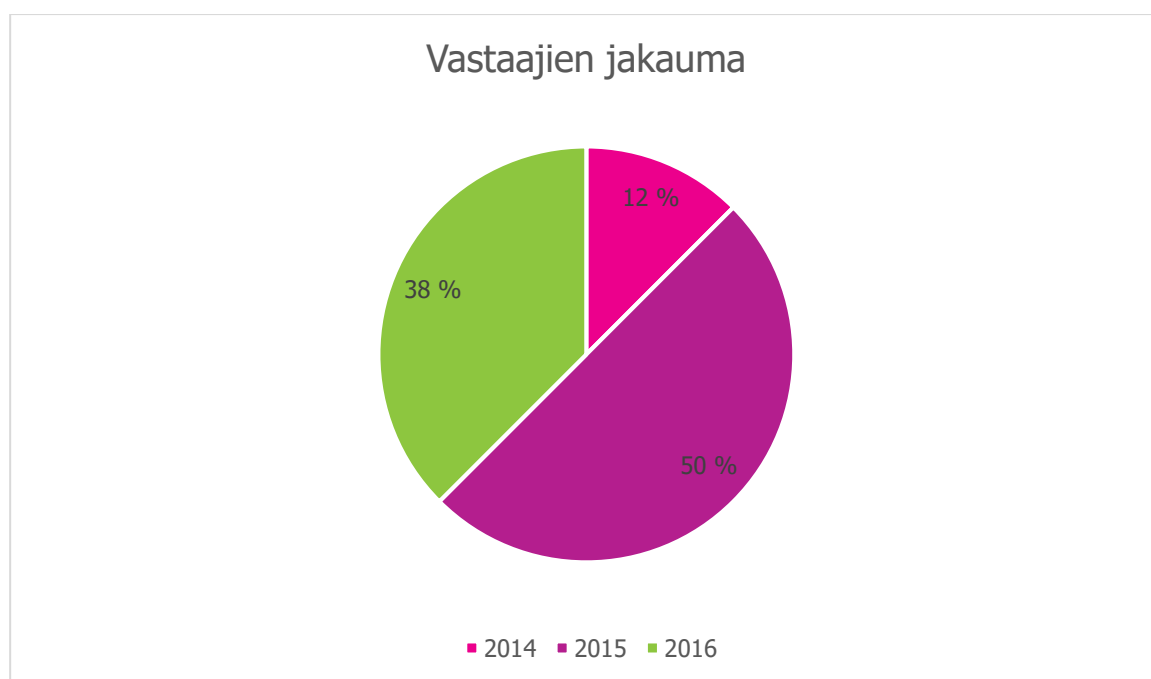
Koska tutkimuksessa tutkitaan ihmisten kokemuksia, tulee tutkimuksessa noudattaa tutkittavien suojaan liittyviä normeja. Tämä luo tutkimuksen eettistä perustaa miettiessä tutkimuksen vastaajien ihmisoikeuksia. Tutkittavien suojaan kuuluu, että tutkijan on kerrottava selkeästi tutkimuksen tavoite ja menetelmät, tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista ja osallistuja tietää mistä tutkimuksessa on kyse. Myöskin osallistujien oikeudet pitää turvata, tutkimustietojen tulee olla luottamuksellisia ja nimettömiä. Tutkijan on noudatettava ja kunnioitettava lupauksiaan ja tehtyjä sopimuksia osallistujien kanssa. (Tuomi ja Sarajärvi 2009, 131.) Tutkittavien suojaa mukaillen olimme jo alusta asti avoimia sijaisvanhemmille tutkimuksen tarkoituksesta ja toteuttamisesta. Soitimme sijaisvanhemmille henkilökohtaisesti kertoaksemme tutkimuksesta ja saatekirjeessä vielä kerrattiin samat asiat. Sijaisvanhemmat pystyivät kysymään tutkimuksesta jo puhelun aikana tai sähköpostitse. Kyseeseen vastaaminen oli sijaisvanhemmille vapaaehtoista, he pystyivät halutessaan keskeyttämään osallistumisensa tutkimukseen. Säilytimme myös vastaajien anonymiteetin eikä vastauksista selviä kuka on vastannut mitään, vaikka suoria sitaatteja olemme raporttiimme liittäneet. Säilytimme aineistoa asianmukaisesti niin, että pelkästään me pystyimme tarkastelemaan aineistoa. Sähköistä aineistoa pystyi tarkastelemaan ainoastaan tunnuksen ja salasanan avulla sekä paperiversiot vastauksista säilytimme lukkojen takana. Hävitimme aineiston analysoinnin jälkeen asianmukaisesti tietoturva-asioita kunnioittaen. Meitä tutkijoina velvoittaa sosiaalialan vaitiolo- ja salassapitovelvollisuus, joka säädetty sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 2000, § 15).

6 KYSELYN TUTKIMUSTULOKSET

Lähetimme viidelle sijaisperheelle Webropol-kyselyn, johon toivoimme, että sekä sijaisäiti että sijaisisä vastaavat erikseen. Kyselyn avulla pyrimme saamaan tarkkaa tietoa ja runsaasti aineistoa käsiteltäväksi, jotta tutkimus on luotettava. Kyselyyn vastasi kahdeksan henkilöä. Analysoimme kyselyn vastauksia aineistolähtöisen sisällönanalyysin avulla. Kartoitimme aluksi vastaajien taustatiedot. Analysoinnin avulla saimme pääluokat, jotka ovat ”tutustumisjakson sisältö”, ”henkilökunnan osallisuus” ja ”biologisten vanhempien osallisuus”. Analyysin sitaattit on kirjoitettu alkuperäisessä muodossaan.

6.1 Vastaajien taustatiedot

Kyselyyn vastanneet olivat sijaisperheiden vanhempia, jotka ovat olleet vuosien 2014 ja 2016 välisenä aikana tutustumisjaksolla tulevan sijaislapsen kanssa. Vastaajista yksi oli ollut tutustumisjaksolla vuonna 2014, neljä vuonna 2015 ja kolme vuonna 2016. Kuvio 1 havainnollistaa vastaajien jakaumaa sen mukaan, milloin he ovat käyneet tutustumisjaksolla. Puolet vastaajista oli käynyt tutustumisjaksolla vuonna 2015.

KUVIO 1. Vastaajien jakauma vuosien mukaan.

Kysyimme kyselyssä tutustumisjakson pituudesta. Kahdella vastaajista tutustumisjakso oli ollut pituudeltaan noin kaksi kuukautta, kun taas lopuilla vastaajista noin yhden kuukauden.

6.2 Tutustumisjakson sisältö

Kysyimme kyselyssä vastaajien mielipidettä tutustumisjakson pituudesta. Seitsemän vastaajaa kertoi pituuden olleen juuri sopiva, kun taas yksi vastaajista kertoi ajan juuri ja juuri riittäneen. Kysyimme myös mielipidettä Vauvala-yksikön ympäristöstä. Kuusi vastaajista oli sitä mieltä, että ympäristö on toimiva ja hyvä. Kaksi vastaajista kuitenkin piti ympäristöä hieman laitospaisena.

Vaikka vauvalasta on yritetty tehdä kodinomainen, niin silti ihan pienille se ei ole riittävästi sellainen, jos lapsi joutuu odottamaan sijoitusta kauan.

Kaikkien vastanneiden mielestä Vauvala-yksikön sijainti Kuopiossa on hyvä. Mäntyrinteen perhetukikeskus on keskeisellä paikalla ja sinne on helppo löytää. Kahden vastaajan mielestä parkkipaikkoja saisi olla enemmän ja ne voisivat olla helpommin saatavilla.

Kun kysyimme kyselyssä, että olisivatko vastaajat toivoneet tutustumista enemmän perheiden omassa kodissa, jakoi kysymys mielipiteitä. Neljä vastanneista oli sitä mieltä, että tutustuminen kotona oli riittävää, eivätkä he kaivanneet lisää tutustumista.

Ei, kerta ohjaajien kanssa kyläilyä ja yhden yön yökylä sisarusten kanssa oli mielestämme riittävä.

Yksi vastanneista ei osannut sanoa oliko tutustumista tarpeeksi kotona. Kolme vastanneista oli sitä mieltä, että tutustumista olisi pitänyt olla enemmän kotona. Kysyimme myös, että oliko sijaisvanhemmille selvää mitä välineitä Vauvalasta annetaan ja mitä he hankkivat itse. Seitsemän vastasi asian olevan selvä. Yksi vastaaja kertoi kyselleensä asiasta useasti henkilökunnalta.

Oli selvää. Nämä asiat käytiin läpi vauvalassa useampaan otteeseen ja jos jotain oli epäselvää, niin vastasivat kyllä kysyttäessä.

6.3 Henkilökunnan osallisuus

Halusimme myös ottaa selvää, miten sijaisvanhemmat kokivat henkilökunnan osallisuuden: saivatko he apua silloin kuin tarvitsivat ja niin edelleen. Kysyimme, että oliko henkilökunnan tuki riittävää jakson aikana ja sen jälkeen. Kuuden vastaajan mielestä tuki oli riittävää. Kaksi vastaajaa olisi kaivannut enemmän tukea.

Kyllä, kaikkiin kysymyksiin saimme vastauksen. Ilmapiiiri ja suhtautuminen oli lämmintä ja kunnioittavaa niin että minkä tahansa asian uskalsi ottaa puheeksi. Henkilökunnalla oli myös aikaa vuorovaikutukseen.

Avoimempaa ja suurempaa vuoropuhelua olisin kaivannut tutustumisen aikana.

Kysyimme sijaisvanhempien mielipidettä henkilökunnan ammattitaidosta. Kaikkien vastanneiden mielestä ammattitaito oli hyvää ja riittävää. Henkilökunta oli myös joustava kaikkien vastaajien mielestä.

Ainakin ne henkilöt, joiden kanssa olin tekemisissä, vaikuttivat olevan ammattitaitoista porukkaa.

Mielestäni oli. Esim, tutustumiskäynnit saatiin sovittua aina tarpeen mukaan sellaisille kellonajoille kuin ne meille parhaiten sopi.

Halusimme myös selvittää, oliko henkilökuntaa tarpeeksi sijaisvanhempien mielestä. Kaikkien vastaajien mielestä näin oli lapsimäärään verrattuna. Yksi vastanneista kuitenkin huomautti työntekijöiden vaihtuvuudesta.

Oli. Tosin vaihtuvuus taisi olla juuri tuolloin kesällä aika suuri. Tuntui että joka käynnillä oli joku juuri töihin tullut työntekijä tai harjoittelija.

Kysyimme myös, kuinka yhteistyö työntekijöiden kanssa toimi tutustumisjakson aikana ja sen jälkeen. Kaikki kahdeksan vastaajaa vastasi yhteistyön sujuneen hyvin. He olivat tarvittaessa saaneet apua ja neuvoja henkilökunnalta.

6.4 Biologisten vanhempien osallisuus

Biologiset vanhemmat osallistuvat oleellisesti sijoitusprosessiin muun muassa sopimalla yhteisessä neuvottelussa lapsen asioista. Halusimme ottaa selvää, miten sijaisvanhemmat kokevat biologisten vanhempien osallisuuden tutustumisjakson aikana. Kolme vastaajista kokivat biologisten vanhempien osallisuuden hyvänä, vaikka huomauttivat asian olevan harvoin näin.

Pääsimme tutustumaan ja luomaan suhdetta myös heihin tutustumisjakson aikana. Meidän ja biologisten vanhempien vierailut lasten luona ohjattiin toimimaan luontevassa aikataulussa myös lasten näkökulma huomioon ottaen.

Oli hyvä että vanhemmat olivat ensimmäisellä käynnillämme siellä lapsen kanssa, tutustuimme samalla heihin, joskin aina se ei ole mahdollista.

Yksi vastaajista koki yhteistyön lapsen biologisen isän kanssa menneen kohtuullisen hyvin. Yksi vastaajista oli myös sitä mieltä, että biologisten vanhempien annettiin liikaa sanella asioita. Kolme vastaajaa taas kertoi, että he eivät olleet tekemisissä biologisten vanhempien kanssa.

Vaikea sanoa, koska eivät osallistuneet millään tavalla.

Kysyimme myös, kuinka yhteistyö sijaisvanhempien ja biologisten vanhempien välillä on toiminut jakson aikana ja sen päätyttyä. Kuusi vastaajista vastasi yhteistyön sujuneen joko ihan hyvin tai hyvin. Yksi vastaajista kertoi yhteistyön sujuneen isän kanssa hyvin, kun taas äidin kanssa vaihtelevasti. Yksi vastaajista kertoi yhteistyön olevan välillä haasteellista.

Yhteistyö on säännöllistä ja pääosin toimivaa.

Yhteydessä oleva vanhempi ei ole pystynyt käsittelemään huostaanottoa, ajoittain yhteistyö siitäkin syystä haasteellista.

6.5 Tutustumisjakson vahvuudet ja kehittämishaasteet

Kysyimme kyselyssä myös tutustumisjakson risut ja ruusut. Vastaajien mielestä tutustumisjaksolla oikein hyvää ja onnistunutta oli henkilökunnan avuliaisuus, heidän asenne ja Vauvalan ympäristö. Onnistunutta oli myös sijaisvanhempien aikataulujen huomioon ottaminen ja neuvojen antaminen. Tähän kysymykseen vastasi seitsemän sijaisvanhempaa.

Koimme olevamme tervetulleita ja saimme sopivasti ohjausta ja positiivista palautetta.

Annettiin rauhassa tutustua ja kannustettiin puuhaamaan lapsen kanssa kahden. Luottamus meihin sijaisvanhempina, että osaamme ja että kaikki menee hyvin.

Kysyimme myös, että oliko jotain, mikä ei toiminut tai mitä pitäisi kehittää. Tähän kysymykseen vastasi kuusi henkilöä. Kaksi sijaisvanhempaa vastasi, ettei tule mieleen mitään erityistä tai kehitystavoitetta. Kaksi vastaajista kertoi ongelmista biologisten vanhempien kanssa, muun muassa biologisten vanhempien rajaaminen lasten asioissa oli haastavaa. Kaksi vastaajista oli sitä mieltä, että pitäisi saada enemmän tietoa lapsen mahdollisista kasvuun ja kehitykseen liittyvistä haasteista ja työntekijöiden tulisi olla avoimempia asiasta.

Biologisten vanhempien liiallinen kanssakäyminen lasten kanssa, ei ollut joustoa ajoissa koska biologiset vanhemmat halusivat käydä joka päivä.

Enemmän ja avoimemmin pitäisi kertoa lapsen haasteista ja erityisistä tavoista, sekä työntekijöiden huomioista lapsen kehityksestä ja mahdollisesti tulevaisuuden ongelmista. Sosiaalityöntekijöiden tulisi jo olla niin perehtyneitä lapseen, ottaessaan yhteyttä tuleviin sijaisvanhempiin että pystyvät kertomaan samat asiat kuin vauvalan työntekijät, pelkäämättä ettei sopivia sijaisvanhempia löydy. Perheisiin ei tulisi sijoittaa ammatilliseen laitokseen kuuluvia lapsia vaan tulisi tietää ero.

Kysyimme myös, että vastasiko tutustumisjakso sijaisvanhempien odotuksia. Tähän vastasi seitsemän henkilöä. Kuusi vastanneista oli sitä mieltä, että kyllä vastasi odotuksia. Parille tutustumisjakso oli tuttua aikaisemmista sijoituksista. Yksi vastanneista kertoi, etteivät osanneet odottaa mitään.

Ensikertalaisina emme oikein osanneet odottaa mitään... olimme avoimin mielin liikkeellä. Olemme tyytyväisiä tutustumisjaksoon. Varsinainen tutustuminen lapseen on tapahtunut nyt pikkuhiljaa yhteisessä arjessa.

Halusimme myös tietää, että onko sijaisvanhemmilla minkälaisia toiveita ja ideoita liittyen tutustumisjakson kehittämiseen tulevaisuudessa. Tähän saimme neljä vastausta. Yksi vastaajista toivoisi, että sijaisperheeseen siirtymiseen kohdistettaisiin enemmän huomiota. Myöskin sosiaalityöntekijöiden parempi perehtyminen lapsen tietoihin olisi toivottavaa. Yksi vastaajista kertoi tutustumisen tärkeydestä.

Riippuen lapsen iästä ja kehityksestä, olisi hyvä jos lapsi pääsisi useammin tutustumaan tulevaan sijaiskotiin ja vaikka saada sieltä valokuvia ympäristöstä ja ihmisistä etukäteen. Usein siirtyminen on tosi nopeaa.

Sosiaalityöntekijän olisi hyvä perehtyä lapseen tarkemmin vauvalan henkilökunnan kanssa ennen tulevalle sijaisperheelle soittoa. Eli sosiaalityöntekijän olisi hyvä kertoa samat realistiset tiedot lapsesta, kuin vauvalan työntekijät.

Ei erityisiä kehittämisideoita... jokainen lapsen ja sijaisperheen tutustuminen toisiinsa on ainutlaatuinen ja yksilöllinen prosessi... siinä on hyvä olla herkkäkorvaisia ja -sydämiä ammattilaisia tukena ja apuna. Hyvää jatkoa Vauvalan välle!!!

7 TUTUSTUMISJAKSON KEHITTÄMISEHDOTUKSET

Vastauksista nousi selkeästi esille muutama kehittämis ehdotus. Kolmivuorotyön vuoksi henkilökunnan vaihtelevuus on suurta, mutta jokaiselle lapselle ja hänen perheelleen on valittu aina ohjaaja, joka pyrkii olemaan lapsen asioissa eniten mukana. Tutustumisjakson aikana tulee väkisinkin sellaisia hetkiä, että työpaikalla työntekijät vaihtuvat. Olisi kuitenkin hyvä, että oma ohjaaja olisi mahdollisimman paljon mukana lapsen sijaisperheeseen siirtymisprosessissa ja hän olisi helposti lähestyttävissä sijaivanhempien näkökulmasta. Tutustumisjakson pituutta voisi lisätä, jotta varmasti kaikki saisivat tutustua rauhassa ja näin lapsen siirtyminen sijaisperheeseen sujuisi mahdollisimman luonnollisesti.

Kyselyssä ilmeni, että sijaivanhemmat kaipaivat myös enemmän tutustumista kotona. Olisi hyvä, että työntekijä kävisi lapsen kanssa tutustumisjakson aikana sijaisperheen kotona rauhassa tutustumassa. Kun lapsi siirtyy perheeseen, olisi myös hyvä, että tuttu työntekijä menisi saattamaan lapsen perheeseen. Myös kotikäynnit perheessä olisi hyvä, kun lapsi on asettunut perheeseen. Lapsen siirtymistä sijaisperheeseen voisi myös helpottaa, jos lapsi saisi etukäteen kuvia tulevasta kodistaan ja sijaisperheestä. Näin ympäristö ja ihmiset eivät olisi tuntemattomia ja pelottavia, vaan ne olisivat jo tuttuja ja turvallisia kuvista.

Vastauksista tuli ilmi, että Mäntyrinteen Vauvala-yksikkö on hieman laitospäinen. Pienillä yksityiskohdilla Vauvalasta voisi saada helpostikin kodinomaisemman. Yksi sijaivanhemmista ehdotti kyselyn vastauksissa, että lasten omissa huoneissa voisi olla esimerkiksi valokuvia lapsen läheisistä ihmisistä ja lapsen omia teoksia. Ymmärrämme kuitenkin, että Vauvala on laitos, jossa sisustuksessa otetaan huomioon muun muassa paloturvallisuus.

Parkkipaikkoja toivottiin enemmän, ja että ne olisi helpommin saatavilla. Koko lastentiellä parkkipaikojen tarve kasvaa, kun avo- ja perhetyötä lisätään. Yhä useammat työntekijät ja asiakkaat tulevat omalla autolla. Taulukko 4 tiivistää vastauksista tehdyt kehittämis ehdotukset ja johtopäätökset.

TAULUKKO 4. Yhteenveto kehittämis ehdotukset ja johtopäätökset.

Kehittämis ehdotukset	Johtopäätökset
Henkilökunnan vaihtelevuus / oma-ohjaaja	Sujuva yhteistyö perheiden välillä
Enemmän tutustumista kotona	Realistisempi ennakotieto lapsesta
Yksikön kodinomaisuus	Siirtyminen sijaisperheeseen
Parkkipaikkojen lisääminen	Henkilökunta ja yksikkö

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimuksen avulla halusimme tuottaa tietoa Vauvalan henkilökunnalle sijaisvanhempien kokemuksista tutustumisjakson ajalta. Tutkimuskysymyksinä oli, kuinka sijaisvanhemmat kokevat Vauvalan tutustumisjakson ja kuinka Vauvalan tutustumisjaksoa voitaisiin kehittää palvelemaan paremmin sijaisvanhempia sijoitusprosessissa. Sijaisperheiden palautteen yhteenvedossa teimme seuraavat johtopäätökset. 25 prosenttia sijaisvanhemmista koki, että biologiset vanhemmat sanelivat liikaa ja heidän toimintaansa pitäisi jollakin lailla rajata lapsen edun vuoksi. Vastaajista 50 prosenttia koki biologisten vanhempien kanssa yhteistyön haasteelliseksi tai he eivät olleet lainkaan tekemisissä toistensa kanssa. Kuitenkin 37,5 prosenttia vastaajista koki yhteistyön hyvänä. Sijaisvanhempien pitää melkein väistämättä tehdä yhteistyötä sijaislapsen biologisten vanhempien kanssa. Lastensuojelulaissa säädetään niin, että vaikka lapsi on sijoitettuna kodin ulkopuolelle, hänellä on oikeus pitää yhteyttä perheeseensä. Lapsen kehityksen kannalta turvalliset ja tärkeät ihmissuhteet on turvattava. (Lastensuojelulaki 2010, § 54.) Sujuva yhteistyö biologisten sekä sijaisvanhempien välillä on lapsen edun mukaista ja tätä yhteistyötä voitaisiin tukea entistä enemmän Vauvalassa.

Sijaisvanhemmista 25 prosenttia koki, että olisi kaivannut enemmän tukea Vauvalan henkilökunnalta lapsen asioissa. Sijaisvanhemmat toivoivat avoimempaa, sekä realistisempaa tietoa lapsesta ja lapsen haasteista niin Vauvalan työntekijöiltä kuin lapsen omalta sosiaalityöntekijältä. Tämä sama aihe nousi esille myös Aho-Kaipion (2012) tutkimuksessa. Sijaisvanhemmat haluaisivat tietää enemmän lapsen taustoista, jotta he pystyisivät paremmin tukemaan lasta ja kasvattamaan hänet paremmin (Aho-Kaipio 2012, 71).

Noin puolet vastaajista oli sitä mieltä, että lapsella tulisi olla enemmän tutustumiskertoja sijaisperheiden kotona. Kotiutuminen sijaisperheeseen on lapselle vaikeaa, joten siirtymä sinne olisi luontevampaa, jos koti olisi jo jollain tavalla tuttu. Jokainen lapsi kokee omalla tavallaan siirtymisen sijaisperheeseen. Jos lapsi on elänyt aikaisemmin laiminlyövässä ympäristössä, voi hänellä olla vaikeuksia sopeutua sijaisperheeseen. Kiintymyssuhdehäiriössä lapsen tunteiden sääntely on puutteellista ja vuorovaikutus vähäistä. (Lasten mielenterveystalo s.a.) Lapsi oireilee turvattoman kiintymyssuhteen takia. Tällöin pitäisi kiinnittää erityistä huomiota sijoitusprosessiin ja siirtymiseen sijaisperheeseen.

Kaikki vastanneet sijaisvanhemmat pitivät Vauvalan henkilökunnasta ja Vauvalasta tutustumisympäristönä. Mäntyrinteen sijainti Kuopiossa on keskeisellä paikalla, joten sinne on helppo löytää perille. Vauvala on hyvien kulkuyhteyksien varrella, jos asiakkaita tulee kauempaa. Suurinosa vastaajista olivat tyytyväisiä Vauvalaan ja henkilökuntaan sekä toimivaan yhteistyöhön. Vastaajien mielestä henkilökuntaa oli tarpeeksi. Yksi vastaajista koki kuitenkin, että tutustumisjakson aikana henkilökunnan vaihtuvuus oli suurta. Kaikki vastanneet kokivat, että Vauvalan henkilökunta oli ammattitaitoista ja joustavia. Kaikki sijaisvanhemmat pääsääntöisesti kokivat tutustumisjakson toimivaksi. Jotta Vauvalan tutustumisjakso palvelisi paremmin sijaisvanhempia sijoitusprosessissa, tulisi näitä muutamaa edellä mainittua kohtaa kehittää.

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää sijaisperheiden kokemuksia Vauvalan tutustumisjakson ajalta, jotta Vauvalan tutustumisjaksoa voitaisiin kehittää paremmin palvelemaan tulevia sijaisvanhempia sijoitusprosessissa. Toteutimme kyselyn toimeksiantajan toiveiden mukaan. Vauvalan työntekijät toivoivat mahdollisimman paljon avoimia kysymyksiä ja he halusivatkin tiettyihin kysymyksiin vastauksia, joiden pohjalta teimme kyselyn. Olemme kunnioittaneet toimeksiantajan toiveita ja luovutamme tutkimuksen tulokset Vauvalan toiminnan kehittämiseen asiakaslähtöisemmäksi. Opinnäytetyömme on ajankohtainen sote -uudistuksen myötä, jotta toiminta olisi enemmän lapsen etuihin keskittyvää. Opinnäytetyön tarpeellisuutta olemme pohtineet, koska Vauvala-yksikkö muuttui vuonna 2017 perhekuntoutusyksiköksi. Päädyimme lopulta tulokseen, että Mäntyrinne voi kehittää tutkimuksen avulla toimintaansa ja sijoitusprosessiaan. Opinnäytetyönprosessin aikana syvensimme tietouttamme lastensuojelusta, sijoitusprosessista ja asiakaspalautteesta, joita molemmat tarvitsevat tulevaisuuden työkentällä. Oma teoreettinen osaamisemme on syventynyt ja tutkimuksellinen työote on kehittynyt, minkä avulla pystymme tulevaisuudessa kehittämään omaa työtämme.

Opinnäytetyömme teoriapohjan rakensimme Vauvalan toimintaa ohjaavan tietoperustan avulla. Toimintaa ohjaa vahvasti lastensuojelun ja sijaishuollon lainsäädäntö, johon oli mielenkiintoista perehtyä tarkemmin opinnäytetyötä tehdessämme. Tärkeää on myös ymmärtää kiintymyssuhteen ja varhaisen vuorovaikutuksen merkitys. Opinnäytetyön teoriapohjan tarkentuessa esille nousi osallisuus ja sen merkitys sijoitusprosessissa. Teoriapohja yhdistää palveluohjaajan näkökulman ja varhaiskasvattajan näkökulman. Ymmärsimme opinnäytetyön edetessä työn taustalla olevat aihealueet ja teoriapohjan.

Valmistumme sosionomeiksi (AMK) Savonia-ammattikorkeakoulusta sosiaalialan tutkinto-ohjelmasta. Toinen meistä on suuntautunut varhaiskasvatukseen ja toinen palveluohjaukseen. Opinnäytetyössä on viitteitä molemmista osa-alueista. On ollut mielenkiintoista perehtyä syvällisemmin molempien koulutusohjelmien keskeisiin viitekehyksiin. Samalla olemme syventäneet omaa tietoa ja osaamista omasta opintopolustamme. Reflektoidessa oppimistamme huomasimme miten sosiaalialan eettinen ajattelu sekä palvelujärjestelmän tunteminen kehittyi. Webropol-kyselyä tehdessä ja kysymyksiä analysoidessa tutkimuksellinen kehittämisosaaminen vahvistui meillä molemmilla. Opinnäytetyötä tehdessä emme päässeet kohtaamaan itse asiakkaita, mutta vertailessa sosiaalialan kompetensseja työhömmme huomasimme, että pohdimme asiakastyön merkitystä. Ymmärrämme tulevana sosionomeina asiakkaiden yksilölliset tarpeet sekä voimavarojen vahvistamisen kasvun ja kehityksen eri vaiheissa sekä eri elämäntilanteissa aina asiakasta kunnioittaen.

Opinnäytetyönprosessi on antanut meille laajan käsityksen tieteellisen tutkimuksen tekemisestä sekä syventänyt ammatillisuuttamme sosiaalialalla. Opinnäytetyötä tehdessämme opimme etsimään sekä löytämään tietoa luotettavista lähteistä, että toimimaan hyvien tieteellisten käytäntöjen mukaisesti. Olemme tyytyväisiä opinnäytetyön prosessin etenemiseen, vaikka se hieman myöhästyi alkuperäi-

sestä suunnitellusta aikataulusta. Olemme syvällisesti perehtyneet aihealueeseen Vauvalan toiminnan näkökulmasta, johon kuuluu lastensuojelu, sijaishuolto, sijaisvanhemmuus, kiintymyssuhde, osallisuus ja asiakaspalaute.

Tutkimuksen tulokset antavat kuvan siitä, miten Vauvalan tutustumisjaksoa voisi kehittää entistä paremmin palvelemaan sijaisvanhempia. Tämä tutkimus tuo sijaisperheiden mielipiteet konkreettisesti näkyväksi toiminnan kehittämiseksi. Kyselyn myötä sijaisperheet pääsevät vaikuttamaan sijoitusprosessiin ja näin ollen heidän osallisuus lisääntyy. Sijaisvanhempien vastauksien pohjalta Vauvalan toimintaa pystyy kehittämään vastaamaan paremmin sijaisvanhempien todellista tarvetta. Tuloksista ilmeni esimerkiksi tarve saada avoimempaa ja realistisempaa tietoa lapsesta, hänen kehityksensä ja mahdollisista erityistarpeista. Tutkimuksen tuloksia pystytään hyödyntämään muissakin sijaishuollon laitoksissa, jotta sijoitusprosessi vastaisi paremmin sijaisvanhempien tarpeita. Tutkimuksesta voisi tehdä jatkotutkimuksen, jossa syvennetään sijaisvanhempien palautetta teemahaastattelun avulla.

Kyselyn vastauksien yhteenveto oli haastavaa, koska joitakin vastauksia oli hankala tulkita. Osa vastauksista oli lyhyitä ”Kyllä–Ei”-vastauksia ja jotkut olivat ympäröityjä ”Vaikea sanoa”-vastauksia. Tästä syystä pohdimme, olisimmeko voineet muotoilla eri tavalla kysymyksiä ja tehdä lisäksi tarkentavia kysymyksiä. Mielestämme kyselyn pituus oli sopiva. Tavoitteenamme oli saada 10 vastaajaa aineiston keruuseen. Kyselyyn vastasi kahdeksan henkilöä, joten mielestämme saavutimme suhteellisen hyvin tavoitteemme. Tiedostimme sen, että aina on henkilöitä, jotka eivät vastaa kyselyihin. Vastauksien määrä voi myös selittyä sillä, että osa sijaisvanhemmista ovat vastanneet yhdessä kyselyyn.

Opinnäytetyötä tehdessämme olemme myös pohtineet, onko sijaisperheitä tarpeeksi kysyntään nähdä. Esimerkiksi Kuopiossa on haastavaa löytää pienelle vauvalle nopea sijoituspaikka perheeseen. Tämä tuli esille siinä, kun etsimme sijaisvanhempia kyselyyn. Alkuperäinen suunnitelma oli tehdä kysely sijaisvanhemmille, jotka olivat vuonna 2016 olleet tutustumisjaksolla. Heitä oli kuitenkin niin vähän, että sen takia laajensimme tutustumisjaksolla olleiden aikaväliä vuosille 2014–2016.

LÄHTEET JA TUOTETUT AINEISTOT

- AHO-KAPIO, Johanna 2012. Sijaisvanhempien kokemuksia sijoituksen alkuvaiheesta. Pori: Tampereen yliopisto. Yhteiskuntatieteiden yksikkö. Pro gradu -tutkielma.
- BEARD, Ross 2014. Why Customer Feedback Is Important To Your Business (6 Reasons) [verkkokoartikkeli]. Client Heartbeat. [Viitattu 2017-01-04.] Saatavissa: <http://blog.clientheartbeat.com/why-customer-feedback-is-important/>
- HEIKKILÄ, Tarja 2014. Tilastollinen tutkimus. Helsinki: Edita.
- HIRSJÄRVI, Sirkka, REMES, Pirkko ja SAJAVAARA, Paula 2009. Tutki ja kirjoita. 15. uudistettu painos. Helsinki: Tammi.
- HYVINVOINTI- JA TERVEYSEROT 2017. Osallisuus [verkkojulkaisu]. Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. [Viitattu 2017-11-13.] Saatavissa: <https://www.thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/hyvinvointi/osallisuus>
- KALLIO 2014. Huostaanotto ja sijaishuolto. Opas vanhemmalle [verkkojulkaisu]. Kallio peruspalvelukuntayhtymä. [Viitattu 2017-01-03.] Saatavissa: http://www.kalliopp.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/kallio/embeds/kalliowwwstructure/16327_OPAS_HUOSTAANOTETUN_LAPSEN_VANHEMMALLE_KALLIO.pdf
- KOSKINEN, Paula 2016. Sijaisperheitä tarvitaan aina lisää – epävarmuus voi estää halukkaita ryhtymästä sijaisvanhemmaksi [verkkokoartikkeli]. YLE uutiset. [Viitattu 2017-01-24.] Saatavissa: <http://yle.fi/uutiset/3-9178512>
- KUOPIO KAUPUNKI s.a. Mäntyrinteen perhetukikeskus [verkkojulkaisu]. Kuopion kaupunki. [Viitattu 2017-11-13.] Saatavissa: <https://www.kuopio.fi/perhetukikeskukset>
- KUOPIO KAUPUNKI s.a. Perhetukikeskukset [verkkojulkaisu]. Kuopion kaupunki. [Viitattu 2016-11-05.] Saatavissa: <https://www.kuopio.fi/web/sosiaalipalvelut/perhetukikeskukset>
- KUOPPALA, Tuula ja SÄKKINEN, Salla 2016. Lastensuojelu 2015 [verkkodokumentti]. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. [Viitattu 2017-01-04.] Saatavissa: http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131625/Tr20_16.pdf?sequence=1
- KVALIMOTV s.a. Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. [Viitattu 2017-01-04.] Saatavissa: http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L1_2.html
- LAATUAKATEMIA 2010. Laatusanasto [verkkojulkaisu]. Laatuakatemia. [Viitattu 2017-01-04.] Saatavissa: <http://www.kotiposti.net/tuurala/Laatusanasto.htm#Asiakaspalaute>
- LAKI SOSIAALIHUOLLON ASIAKKAAN ASEMESTA JA OIKEUKSISTA. L 22.9.2000/812. Finlex. Lain säädäntö. [Viitattu 2018-01-03.] Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2000/20000812#L3P15>
- LASTEN MIELENTERVEYSTALO s.a. Reaktiivinen kiintymyssuhdehäiriö [verkkojulkaisu]. Mielenterveydestalo. [Viitattu 2017-11-22.] Saatavissa: https://www.mielenterveydestalo.fi/lapset/ammattilaisille/hairiot/vuorovaikutuksen_hairiot/Pages/reaktiivinen_kiintymyssuhdehairio.aspx
- LASTENSUOJELUN KESKUSLIITTO s.a. Lastensuojelutoimet perustuvat lakiin [verkkojulkaisu]. Lastensuojelun Keskusliitto. [Viitattu 2017-01-02.] Saatavissa: <https://www.lastensuojelu.info/lastensuojelun-perusta/lastensuojelutoimet-perustuvat-lakiin/>
- LASTENSUOJELUN KESKUSLIITTO 2005. Valtakunnalliset sijaishuollon laatukriteerit. 2. painos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- LASTENSUOJELUN KÄSIKIRJA 2017. Kiireellinen sijoitus [verkkojulkaisu]. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. [Viitattu 2017-01-31.] Saatavissa: <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/kiireellinen-sijoitus>

LASTENSUOJELULAKI. L 13.4.2007/417. Finlex. Lainsäädäntö. [Viitattu 2017-01-03.] Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=lastensuojelulaki>

LINDHOLM 2007. Asiakaspalaute on tärkeä kehittäjä [verkkojulkaisu]. Lindholm-fi. [Viitattu 2017-11-21.] Saatavissa: <http://cms.lindholm-fi.net/pages/teemat/markkinointi/markkinointi-osana-yritystoimintaa/asiakaspalaute-on-taerkeae-kehittaejae.php>

MAHKONEN, Sami 2010. Lastensuojelu ja laki. Helsinki: Edita Prima Oy.

MCLEOD, Saul 2007. Bowlby's Attachment Theory. [artikkeli]. SimplyPsychology. [Viitattu 2017-10-11.] Saatavissa: <https://www.simplypsychology.org/bowlby.html>

OPETUSHALLITUS 2016. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016. Tampere: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy.

PERHEHOITOLIITTO s.a. Minustako sijaisvanhempi? [verkkojulkaisu]. Sijaisvanhemmaksi.fi. [Viitattu 2017-01-24.] Saatavissa: https://www.perhehoitoliitto.fi/sijaisvanhemmaksi/sijaisvanhemmuus/mo-nipuolinen_perhehoito

PERUSTUSLAKI. L 11.6.1999/731. Finlex. Lainsäädäntö [Viitattu 2017-11-20.] Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731#L2P6>

RÄTY, Tapio 2015. Lastensuojelulaki. Käytäntö ja soveltaminen. 3. uudistettu painos. Porvoo: Edita Publishing Oy.

SAARANEN-KAUPPINEN, Anita ja PUUSNIEKKA Anna. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietovarasto. [Viitattu 2017-01-04.] Saatavissa: http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_1.html

SAVOLAINEN, Hanna 2016-12-20. Vastaava ohjaaja. [Haastattelu]. Kuopio: Mäntyrinteen perhetukikeskus, Vauvala-yksikkö.

SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖ s.a. LAPE-kärkihankkeessa rahoitettavat maakuntahankkeet [verkkojulkaisu]. Sosiaali- ja terveysministeriö. [Viitattu 2017-11-13.] Saatavissa: <http://stm.fi/hankkeet/lapsi-ja-perhepalvelut/maakuntahankkeet1>

TUTKIMUSEETTINEN NEUVOTTELUKUNTA s.a.. Hyvä tieteellinen käytäntö [verkkojulkaisu]. Tutkimuseettinen neuvottelukunta. [Viitattu 2017-01-03.] Saatavissa: <http://www.tenk.fi/fi/htk-ohje/hyva-tieteellinen-kaytanto>

TUOMI, Jouni ja SARAJÄRVI, Anneli 2013. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 11. uudistettu painos. Helsinki: Tammi.

TUOMI, Jouni ja SARAJÄRVI, Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 5. uudistettu laitos. Helsinki: Tammi.

UUSITALO, Hannu 1999. Tiede, tutkimus ja tutkielma – Johdatus tutkielman maailmaan. 1.-6. painos. Juva: WSOY.

VALLI, Raine 2007. (Toim. AALTOLA, Juhani ja VALLI, Raine) Ikkunoita tutkimusmetodeihin. 2. korjattu ja täydennetty painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

VILÉN, Marika, VILHUNEN, Riitta, VARTIAINEN, Jari, SIVÉN, Tuula, NEUVONEN, Sohvi ja KURVINEN, Auli 2006. Lapsuus – erityinen elämänvaihe. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.

WALDÉN, Anne 2017. Tutkimuksen luotettavuus ja etiikka [Power point-esitys]. Savonia-ammattikorkeakoulu.

LIITE 1: TUTKIMUSLUPA

Kuopion kaupunki

Sosiaalipalvelujen tukipalvelut
Perusturvajohtaja

Päätöspöytäkirja

7.4.2017

1 (1)

Tehtävä 13.00.00

~~Asiainpöytäkirja~~ 2401/2017

Lupa- ja ilmoitusasiat 4 § / 2017

Tutkimuslupa / Sijaisperheiden palaute vauvala tutustumisjakson ajalta / Laura Komulainen

Selostus ja perustelu Savonia ammattikorkeakoulun opiskelija Laura Komulainen hakee tutkimuslupaa opinnäytetyölleen "Sijaisperheiden palaute Vauvalan tutustumisjakson ajalta". Tutkimus tehdään sijaisvanhemmille, jotka ovat olleet Mäntyrinteen perhetukikeskuksen Vauvala-yksikössä tutustumisjaksolla vuonna 2015 tai 2016. Opinnäytetyö on kvalitatiivinen tutkimus ja tutkimus toteutetaan kerta-luontoisena kyselynä. Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää sijaisvanhempien kokemuksia Vauvalan tutustumisjakson ajalta ja työn tavoitteena on tuottaa tietoa Vauvalan henkilökunnalle sijaisvanhempien kokemuksista ja tuoda esiin sijaisvanhempien mahdolliset muutostoiveen jaksolle. Aineiston keruu tehdään kevään 2017 aikana ja tutkimuksen arvioitu valmistumisaika on 31.10.2017.

Päätös Myönnän haetun tutkimuslupan ehdolla, että saatuihin tietoihin nähden noudatetaan salassapitosäännöksiä ja että yksi kappale valmistuvaa tutkimusta luovutetaan maksutta Mäntyrinteen perhetukikeskuksen käyttöön.

Toimivallan peruste Perusturvan ja terveydenhuollon palvelualueiden toimintasääntö 9 §

Mari Annika Antikainen
perusturvajohtaja

Asiakirja on allekirjoitettu koneellisesti Kuopion kaupungin asianhallintajärjestelmässä. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaamosta.

Valmistelija
Anne Maritta Miettinen, puh. +358 44 718 6402
~~etunimi.sukunimi(at)kuopio.fi~~

Tiedoksianto Päätös on lähetetty tiedoksi Laura Komulaiselle sähköpostitse 26.4.2017.

Nähtävänäolo Päätös on yleisesti nähtävänä 2.5.2017 Viestikatu 1-3, 3. krs.

Postiosoite PL 227 | 70101 KUOPIO
Käyntiosoite Viestikatu 1 - 3 A 3. krs
Laskutusosoite PL 3017 | 70090 KUHLAS

Puhelin +358 17 18 2111 www.kuopio.fi
Faksi ~~etunimi.sukunimi(at)kuopio.fi~~
Laskutustunnus

LIITE 2: SAATEKIRJE

Hei!

Olemme viimeisen vuoden sosionomiopiskelijoita Savonia-ammattikorkeakoulusta. Teemme opinnäytetyötä Mäntyrinteen perhetukikeskuksen Vauvala- yksikölle. Toteutamme opinnäytetyön kertaluontoisena kyselynä, jonka tarkoituksena on selvittää sijaisvanhempien kokemuksia Vauvalan tutustumisjakson ajalta. Työn tavoitteena on tuottaa tietoa Vauvalan henkilökunnalle sijaisvanhempien kokemuksista tutustumisjaksolta ja tuoda esiin sijaisvanhempien mahdolliset muutostoiveet jaksolle.

Kyselyn vastaukset jäävät ainoastaan meidän analysoitavaksi, joista anonyymin koosteen saa Vauvalan henkilökunta.

Kyselyyn vastaamiseen menee noin 15 minuuttia. Vastatkaa kysymyksiin omasta näkökulmastanne. Jokainen vastaus on meille tärkeä tutustumisjakson kehittämisen kannalta. **Vastausaikaa on 30.6.2017 saakka.** Kiitos jo etukäteen, olemme todella kiitollisia kaikista vastauksistanne!

Jos tulee jotain kysyttävää, ottakaa sähköpostitse yhteyttä meihin.

Kesäterveisin,

Laura Komulainen
laura.k.komulainen@edu.savonia.fi

Karoliina Moilanen
karoliina.moilanen@edu.savonia.fi

LIITE 3: KYSELY

Sijaisvanhempien palaute Vauvalan tutustumisjaksosta

Hei!

Olemme viimeisen vuoden sosionomiopiskelijoita Savonia-ammattikorkeakoulusta. Teemme opinnäytetyötä Mäntyrinteen perhetukikeskuksen Vauvala- yksikölle. Toteutamme opinnäytetyön kertaluontoisena kyselynä, jonka tarkoituksena on selvittää sijaisvanhempien kokemuksia Vauvalan tutustumisjakson ajalta. Työn tavoitteena on tuottaa tietoa Vauvalan henkilökunnalle sijaisvanhempien kokemuksista tutustumisjaksolta ja tuoda esiin sijaisvanhempien mahdolliset muutostoiveet jaksolle.

Kyselyn vastaukset jäävät ainoastaan meidän analysoitavaksi, joista anonyymien koosteen saa Vauvalan henkilökunta.

Kyselyyn vastaamiseen menee noin 15 minuuttia. Vastatkaa kysymyksiin omasta näkökulmastanne. Jokainen vastaus on meille tärkeä tutustumisjakson kehittämisen kannalta. **Vastausaikaa on 30.6.2017 saakka.** Kiitos jo etukäteen, olemme todella kiitollisia kaikista vastauksistanne!

Jos tulee jotain kysyttävää, ottakaa sähköpostitse yhteyttä meihin.

Kesäterveisin,

Laura Komulainen
laura.k.komulainen@edu.savonia.fi

Karoliina Moilanen
karoliina.moilanen@edu.savonia.fi

Vauvalan tutustumisjakso

1. Milloin olitte tutustumisjaksolla Vauvalassa?

100 merkkiä jäljellä

2. Kuinka pitkään jaksonne kesti?

100 merkkiä jäljellä

3. Oliko tutustumisjakson pituus sopiva?

100 merkkiä jäljellä

Seuraava -->

Sijaisvanhempien palaute Vauvalan tutustumisjaksosta

Vauvala yksikkö

4. Mitä mieltä olitte Vauvala yksiköstä ympäristönä?

500 merkkiä jäljellä

5. Oliko yksikön sijainti hyvä?

500 merkkiä jäljellä

6. Olisitteko toivoneet tutustumista enemmän kotonanne?

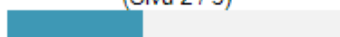
500 merkkiä jäljellä

7. Oliko selvää mitä välineitä Vauvalasta annetaan lapsen mukaan ja mitä sijaisvanhemmat hankkivat itse? Esimerkiksi vaatetus.

500 merkkiä jäljellä

[<-- Edellinen](#) [Seuraava -->](#)

(Sivu 2 / 5)

Sijaisvanhempien palaute Vauvalan tutustumisjaksosta

Vauvalan henkilökunta

8. Oliko henkilökunnan tuki riittävää jakson aikana ja sen jälkeen?

500 merkkiä jäljellä

9. Mitä mieltä olitte henkilökunnan ammattitaidosta tutustumisjaksolla?

500 merkkiä jäljellä

10. Oliko henkilökunta joustava tutustumistilanteissa ja yleisesti?

500 merkkiä jäljellä

11. Oliko henkilökuntaa tarpeeksi?

500 merkkiä jäljellä

12. Kuinka yhteistyö toimi tutustumisjakson aikana ja sen jälkeen?

Sijaisvanhempien palaute Vauvalan tutustumisjaksosta

Lapsen biologiset vanhemmat

13. Kuinka koette biologisten vanhempien osallisuuden tutustumisjakson aikana?

500 merkkiä jäljellä

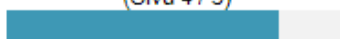
14. Kuinka yhteistyö on toiminut jakson aikana ja sen päättyttyä?

500 merkkiä jäljellä

[<-- Edellinen](#)

[Seuraava -->](#)

(Sivu 4 / 5)

Sijaisvanhempien palaute Vauvalan tutustumisjaksosta

Avoim palaute

15. Mikä oli oikein hyvää ja onnistunutta tutustumisjaksolla?

500 merkkiä jäljellä

16. Oliko jotain, mikä ei toiminut tai mitä pitäisi kehittää?

500 merkkiä jäljellä

17. Vastasiko tutustumisjakso odotuksianne?

500 merkkiä jäljellä

18. Minkälaisia toiveita ja ideoita teillä olisi liittyen tutustumisjakson kehittämiseen tulevaisuudessa?

500 merkkiä jäljellä

<-- Edellinen

Lähetä

(Sivu 5 / 5)